

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές

«Το κράτος δικαίου και η έννομη προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη»

Γεώργιος Δ. Φλούδας

Κόρινθος, Οκτώβριος 2019

UNIVERSITY OF PELOPONNESE

Faculty of Social and International Sciences

Department of Political Science and International Relations

Master Program

Governance and Public Policies

**“The principle of the rule of law and judicial protection in the European Union's
legal order”**

Georgios D. Floudas

Corinth, October 2019

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνών αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του συγγραφέα και ο επιβλέπων, οι εξεταστές και το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ευχαριστώ τους γονείς μου

«Το κράτος δικαίου και η έννομη προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη»

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκτός από μια πολιτικοοικονομική ένωση κρατών θεωρείται παράλληλα ένας χώρος δημοκρατίας και διαλόγου εντός του οποίου τα μέλη συνεργάζονται με γνώμονα την υπηρέτηση του οράματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Πυλώνας του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι η αρχή του κράτους δικαίου, ενώ μια από τις πιο χαρακτηριστικές εκφάνσεις αυτού είναι η αποτελεσματική δικαστική προστασία. Η επιτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν θα ήταν η ίδια αν δεν υπήρχε η πρόβλεψη για ένα σύστημα έννομης προστασίας ούτως ώστε όλες οι αναφερόμενες διαφορές μεταξύ κρατών, ιδιωτών και θεσμικών οργάνων να επιλύονται αποκλειστικά και μόνο δια της δικαστικής οδού. Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να αναδειχθεί πώς λαμβάνει χώρα η διάστρωση της έννομης προστασίας σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

“The principle of the rule of law and judicial protection in the European Union's legal order”

The European Union, in addition to being a political and economic union of states, is also known as area of democracy and dialogue in which members work together to serve the vision of European integration. One of the pillars of democracy is the principle of the rule of law. Effective judicial protection is essential in every rule of law. The success of the European Union would not be the same if there were no provision for a judicial protection system so that all disputes between States, individuals and institutions could be resolved solely through recourse to justice. The purpose of this thesis is to show how legal protection takes place at European Union level.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α.Εισαγωγή.....σελ.1	
Α.1.Γενικά.....σελ.1	
Α.2.Ιστορική Αναδρομή.....σελ.2	
Α.2.1.Οι στόχοι της Ε.Ε.....σελ.4	
Α.2.2.Οι αρμοδιότητες της Ε.Ε.....σελ.4	
Α.2.3.Το θεσμικό σύστημα της Ε.Ε.....σελ.5	
Α.2.4.Το δικαιοσύνη σύστημα.....σελ.5	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β.Η δικαστική προστασία στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....σελ.6	
Β.1.Προσφυγή για παράβαση κράτους μέλους.....σελ.7	
Β.1.α.Λόγοι προσφυγής.....σελ.7	
Β.1.β.Ενεργητική νομιμοποίηση.....σελ.8	
Β.1.γ.Η διαδικασία.....σελ.8	
Β.1.δ.Η απόφαση του Δικαστηρίου.....σελ.9	
Β.1.ε. Η μη συμμόρφωση κράτους-μέλους με την απόφαση του Δικαστηρίου.....σελ.10	
Β.1.στ.Η μεταρρύθμιση του άρθρου 260παρ.3 ΣυνθΛΕΕ.....σελ.11	
Β.2.Η προσφυγή ακύρωσης.....σελ.11	
Β.2.α.Προσβαλλόμενες πράξεις.....σελ.12	
Β.2.β.Ενεργητική και η παθητική νομιμοποίηση.....σελ.13	
Β.2.γ.Οι λόγοι ακυρότητας.....σελ.14	

B.2.δ.Αποτελέσματα της απόφασης.....σελ.17	σελ.17
B.3.Η προσφυγή κατά παράλειψης.....σελ.18	σελ.18
B.3.α.Αντικείμενο της προσφυγής.....σελ.19	σελ.19
B.3.β.Ενεργητική και παθητική Νομιμοποίηση.....σελ.19	σελ.19
B.3.γ.Προδικασία και απόφαση.....σελ.20	σελ.20
B.4.Η προσφυγή αποζημίωσης.....σελ.20	σελ.20
B.4.α.Είδος Ευθύνης.....σελ.21	σελ.21
B.4.β.Ενεργητική και παθητική νομιμοποίηση.....σελ.22	σελ.22
B.4.γ.Θεμελίωση της ευθύνης.....σελ.22	σελ.22
B.4.γ.i.Παράνομη συμπεριφορά.....σελ.22	σελ.22
B.4.γ.ii.Ζημία.....σελ.23	σελ.23
B.4.γ.iii.Αιτιώδης συνάφεια.....σελ.23	σελ.23
B.4.δ.Προθεσμία.....σελ.23	σελ.23
B.5.Η προδικαστική παραπομπή.....σελ.24	σελ.24
B.5.α.Το παραδεκτό της προδικαστικής παραπομπής.....σελ.25	σελ.25
B.5.α.i.Το δικαστήριο του κράτους μέλους.....σελ.25	σελ.25
B.5.α.ii.Το είδος της υπόθεσης.....σελ.25	σελ.25
B.5.α.iii.Αντικείμενο ερωτήματος.....σελ.26	σελ.26
B.5.β.Η υποχρέωση και η δυνατότητα παραπομπής.....σελ.27	σελ.27
B.5.γ.Τρόπος άσκησης.....σελ.28	σελ.28
B.5.δ.Απόφαση Δικαστηρίου.....σελ.28	σελ.28
Κεφάλαιο Γ. Τα Δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....σελ.29	σελ.29

Γ.1.α.Η οργάνωση.....	σελ.29
Γ.1.β.Το είδος των υποθέσεων κάθε Δικαστηρίου.....	σελ.30
Γ.1.β.i.Το Δικαστήριο.....	σελ.30
Γ.1.β.ii.Το Γενικό Δικαστήριο.....	σελ.31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ.Η δικαστική προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη στην πράξη.....	σελ.31
Δ.1.α.Η δραστηριότητα του Δικαστηρίου.....	σελ.32
Δ.1.β.Η δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου.....	σελ.38
Δ.1.γ.Η Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας του Δικαστηρίου.....	σελ.44
Δ.1.δ.Η Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας του Πρωτοδικείου/Γενικού Δικαστηρίου.....	σελ.46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε.Η εμπιστοσύνη στη Δικαιοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	σελ.47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ.Γενικά συμπεράσματα- Επίλογος.....	σελ.49
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ.50

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Δ.1.α.i.Δραστηριότητα Δικαστηρίου 1999-2003.....σελ.32	σελ.32
Δ.1.α.ii.Δραστηριότητα Δικαστηρίου 2004-2008.....σελ.33	σελ.33
Δ.1.α.iii.Δραστηριότητα Δικαστηρίου 2009-2013.....σελ.34	σελ.34
Δ.1.α.iv.Δραστηριότητα Δικαστηρίου 2014-2018.....σελ.35	σελ.35
Δ.1.α.v.Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 1999-2003.....σελ.36	σελ.36
Δ.1.α.vi.Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 2004-2008.....σελ.36	σελ.36
Δ.1.α.vii.Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 2009-2013.....σελ.37	σελ.37
Δ.1.α.viii.Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 2014-2018.....σελ.37	σελ.37
Δ.1.β.i.Δραστηριότητα Πρωτοδικείου 2000-2006.....σελ.38	σελ.38
Δ.1.β.ii.Δραστηριότητα Γενικού Δικαστηρίου 2005-2009.....σελ.39	σελ.39
Δ.1.β.iii.Δραστηριότητα Γενικού Δικαστηρίου 2010-2014.....σελ.40	σελ.40
Δ.1.β.iv.Δραστηριότητα Γενικού Δικαστηρίου 2014-2018.....σελ.41	σελ.41
Δ.1.β.v.Φύση υποθέσεων Πρωτοδικείου 2000-2006.....σελ.42	σελ.42
Δ.1.β.vi.Φύση υποθέσεων Γενικού Δικαστηρίου 2005-2009.....σελ.42	σελ.42
Δ.1.β.vii.Φύση υποθέσεων Γενικού Δικαστηρίου 2010-2014.....σελ.43	σελ.43
Δ.1.β.viii.Φύση υποθέσεων Γενικού Δικαστηρίου 2014-2018.....σελ.43	σελ.43
Δ.1.γ.i.Εξέλιξη δραστηριότητας του Δικαστηρίου 1952-2018.....σελ.44	σελ.44
Δ.1.δ.i.Εξέλιξη δραστηριότητας Πρωτοδικείου/Γενικού Δικαστηρίου 1989-2018.....σελ.46	σελ.46

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ε.1. Η εμπιστοσύνη στο Δ.Ε.Ε περίοδος 1993-2018.....σελ.47
--

A.Εισαγωγή

A.1.Γενικά

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως μια πολιτικοοικονομική ένωση κρατών αποτελεί ένα χώρο συνδιαλλαγής μεταξύ των μελών της, των θεσμικών της οργάνων και των ιδιωτών-πολιτών της, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί από τις Ιδρυτικές Συνθήκες. Περισσότερο όμως είναι ένας χώρος δημοκρατίας και διαλόγου εντός του οποίου τα μέλη της συνεργάζονται με γνώμονα την υπηρετήση του κοινού οράματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Κατ' αρχάς θεμέλιος λίθος του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι η αρχή του κράτους δικαίου. Το κράτος δικαίου έχει άμεση εννοιολογική σχέση με την υπεροχή του Νόμου. Τούτο σημαίνει πως οι αποφάσεις που εκδίδονται από τα Δικαστήρια βασίζονται και εφαρμόζουν την υπάρχουσα νομοθεσία, αποκλείοντας κάθε περίπτωση δικαστικής κρίσης κατά την διακριτική ευχέρεια του δικάζοντος δικαστή. Συνεπώς άπαντες υπόκεινται στο Νόμο χωρίς καμία διάκριση, με τον τελευταίο να ανάγεται σε υπέρτατο και πραγματικό κυβερνήτη (*Arcas, 2014, σελ.1*).

Μια από τις πιο χαρακτηριστικές εκφάνσεις του κράτους δικαίου είναι η αποτελεσματική δικαστική προστασία. Με τον όρο αποτελεσματική δικαστική προστασία αναφερόμαστε στη δυνατότητα κάποιου να προσφύγει ενώπιον της δικαιοσύνης σε περίπτωση που θεωρεί ότι θίγονται τα δικαιώματά του και να αιτηθεί την προστασία του. Η αποτελεσματική πρόσβαση κάποιου στη δικαιοσύνη αποτελεί συστατικό στοιχείο κοινωνικής πολιτικής, καθώς η δυνατότητα αυτή έχει ως απότοκο την εμπέδωση στο κοινωνικό σύνολο της υπακοής στους νόμους, αλλά και του σεβασμού στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης (*Greenleaf, Peruginelli, 2012, σελ.2*).

Αφορμής δοθείσης των ανωτέρω παραδοχών που ισχύουν σε κάθε δημοκρατική χώρα, η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο να ασχοληθεί με το ίδιο ζήτημα, αλλά στο ευρύτερο πλαίσιο μιας ένωσης κρατών. Η επιλογή ενασχόλησης του γράφοντος με το πεδίο αυτό αφορμάται από το ενδιαφέρον του για τον χώρο της δικαιοσύνης, το ζήτημα της έννομης προστασίας και κυρίως ως προς το πώς η τελευταία διαμορφώνεται σε επίπεδο υπερεθνικό και ειδικότερα στην ενωσιακή έννομη τάξη.

Το υπό εξέταση θέμα θα το πραγματευτούμε τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, παραθέτοντας και αναλύοντας τα ένδικα βοηθήματα που προβλέπονται σε κάθε περίπτωση όσο και σε πρακτική σκοπιά, δια μέσω της παρουσίασης των ετήσιων στατιστικών ενωσιακής δικαστικής δραστηριότητας. Συνεπώς ο τρόπος με τον οποίο πραγματώνεται η έννομη προστασία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης θα αποτελέσει και το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα στο οποίο θα επιχειρηθεί να δοθεί απάντηση δια μέσω της παρούσας εργασίας. Για το λόγο αυτό θα ανατρέξουμε αφενός μεν σε διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης, αφετέρου δε σε ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, παραθέτοντας ταυτόχρονα στοχευμένες αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο έχει κρίνει επί σειρά δυσχερών ζητημάτων επί υποθέσεων που συζητήθηκαν ενώπιον του.

Επιπλέον σε μια προσπάθεια προώθησης της επιστημονικής συζήτησης ο γράφων θα παραθέσει πίνακες και διαγράμματα από τις επίσημες εκθέσεις που εκδίδονται από τα αντίστοιχα θεσμικά όργανα και από τις οποίες προκύπτει η ετήσια δικαστική δραστηριότητα. Μελετώντας κάποιος τα αποτελέσματα που θα παρατεθούν σε συνδυασμό με την ανάλυση που θα έχει προηγηθεί σχετικά με το πότε και πως ασκείται κάθε ένα από τα προβλεπόμενα ένδικα βοηθήματα, θα μπορέσει να διαμορφώσει μια πλήρη εικόνα όσον αφορά την δικαστική προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής αυτής.

Πριν όμως περάσουμε στο κυρίως μέρος της εργασίας μας, θα αναφερθούμε εν συντομία αρχικά σε κάποια ιστορικά στοιχεία και εν συνεχεία στους στόχους και τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να γίνει πλήρως κατανοητό το πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται η έννομη προστασία εντός της.

A.2.Ιστορική Αναδρομή

Το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε μια Ευρώπη κατεστραμμένη από τις αιματηρές συγκρούσεις. Η χρονική αυτή στιγμή αποτελεί το κομβικό σημείο για την πραγμάτωση του οράματος της ενωμένης Ευρώπης, που είχε ήδη γεννηθεί στο μυαλό παλαιότερων στοχαστών όπως του Kallergi. Οι ευρωπαίοι πολιτικοί-διανοητές κατάλαβαν πως μόνο δια μέσω της συνεργασίας θα επιτυγχάνετο η

ειρηνική επίλυση των διαφορών των χωρών και η αποφυγή ενός νέου καταστροφικού πολέμου.

Αναλυτικότερα ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1946 ο Winston Churchill μίλησε για την ανάγκη ίδρυσης των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης, ενώ λίγα χρόνια αργότερα έλαβε χώρα η ίδρυση του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο λειτουργούσε βέβαια στα πρότυπα διεθνών οργανισμών, δίχως να έχει αρμοδιότητες προς την κατεύθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η έναρξη της τελευταίας τοποθετείται την 9^η Μαΐου 1950, γνωστή πλέον και ως «*Ημέρα της Ευρώπης*», όταν ο Robert Schuman, πατώντας πάνω στις ιδέες του Jean Monnet για την ενωμένη Ευρώπη, εκφώνησε την ιστορική πλέον διακήρυξη του.

Μέσω αυτής πρότεινε τη δημιουργία μιας Κοινότητας στόχος της οποίας θα ήταν η από κοινού εκμετάλλευση του άνθρακα και του χάλυβα, δηλαδή των βασικών υλικών της βιομηχανίας όπλων, τα προϊόντα της οποίας προκάλεσαν τόσο μεγάλες απώλειες την προηγούμενη δεκαετία (https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el). Η πρόταση του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών έλαβε σάρκα και οστά στις 18 Απριλίου 1951 με την ίδρυση της ΕΚΑΧ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα) με μέλη την Δυτική Γερμανία, την Γαλλία, την Ιταλία, την Ολλανδία, το Βέλγιο και του Λουξεμβούργο και με πρώτο πρόεδρο της τον Jean Monnet.

Το εγχείρημα της πρώτης κοινότητας στέφθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία. Ως εκ τούτου την 25^η Μαρτίου 1957, με την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης, πραγματοποιήθηκε η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ), με τα ίδια μέλη, ενώ ακολούθησε και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ε.Κ.Α.Ε). Το πέρασμα του χρόνου κατέδειξε την επιτυχία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα η ΕΟΚ να διευρύνεται συνεχώς με την σταδιακή ένταξη σε αυτή νέων μελών.

Ειδικότερα η πρώτη διεύρυνση συντελέστηκε το 1972 με τη Συνθήκη των Βρυξελλών όταν και προσχώρησαν η Μ.Βρετανία, η Δανία και η Ιρλανδία. Εν συνεχεία το 1981 η Ελλάδα γίνεται το δέκατο μέλος, ενώ το έτος 1986 η Κοινότητα αριθμεί δώδεκα μέλη με την προσθήκη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Πλέον εν έτει 2019 η Ευρωπαϊκή Ένωση (που ιδρύθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης του

Μάαστριχ και αντικατέστησε και διαδέχθηκε την Κοινότητα) αριθμεί είκοσι οκτώ (28) μέλη, καθώς έχουν ενταχθεί σε αυτήν χώρες της ανατολικής Ευρώπης, με μεγάλο ερωτηματικό να παραμένει βέβαια η Μεγάλη Βρετανία με την επικείμενη αποχώρηση της λόγω Brexit.

A.2.1.Οι στόχοι της Ε.Ε

Η αρχική αποστολή της Ε.Ο.Κ ήταν αρκετά στενότερη από ότι η τωρινή αποστολή της Ένωσης, καθώς οι στόχοι πάνω στους οποίους οικοδομήθηκε αυτή ήταν κυρίως κοινωνικοοικονομικής φύσεως (Κανελλόπουλος, 2010, σελ.80). Πλέον οι στόχοι της Ε.Ε καλύπτουν ένα σημαντικό ευρύτερο πεδίο και ορίζονται αναλυτικά στο άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΣυνθΕΕ η τελευταία αποσκοπεί α) στη προαγωγή της ειρήνης και της ευημερίας των πολιτών της, β) στη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου ασφάλειας, ελευθερίας και δικαιοσύνης χωρίς τους περιορισμούς των εσωτερικών συνόρων, γ) στην εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς δ) στην εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων, ε) στη προώθηση της επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου, στ) στην ενίσχυση της συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών, ζ) στην προώθηση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης με κοινό νόμισμα το ευρώ, η) στη προώθηση του σεβασμού των πολλών εκφάνσεων πολιτιστικών στοιχείων που συνυπάρχουν εντός της και τέλος θ) στην εγκαθίδρυση της ειρήνης και στην εμπέδωση των εννοιών της αλληλεγγύης και της συνεργασίας μεταξύ των μελών της, τα οποία σέβονται το ένα το άλλο. Όλοι οι προαναφερόμενοι στόχοι υπηρετούνται ανάλογα με τις αρμοδιότητες που έχουν καθοριστεί ευκρινώς από τις Συνθήκες (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12016M003>).

A.2.2.Οι αρμοδιότητες της Ε.Ε

Οι αρμοδιότητες της Ένωσης, στα πλαίσια των οποίων επιδιώκονται οι τεθέντες στόχοι της, απονέμονται από τα κράτη-μέλη της. Ισχύει με άλλα λόγια η αρχή της δοτής αρμοδιότητας, ήτοι η δραστηριοποίηση αυτής εντός των ορίων που έχουν χαράξει τα ίδια τα μέλη της, τα οποία «αναγνωρίζονται ως η μόνη πρωτογενής νομιμοποίησης της» και αποτελούν τους πραγματικούς «κύριους των Συνθηκών»

(Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.84). Παρά το γεγονός ότι η Ε.Ε δεν είναι αυτόνομη ως προς τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων της, αυτές δεν είναι σταθερές, αλλά αντιθέτως εμπλουτίζονται και διευρύνονται συνεχώς.

Οι αρμοδιότητες της Ένωσης χωρίζονται σε εσωτερικές, ήτοι σε αυτές που αφορούν τα κράτη μέλη της και σε εξωτερικές, που αναφέρονται στη σύναψη συνθηκών με τρίτα κράτη (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.90). Ακολούθως οι εσωτερικές αρμοδιότητες χωρίζονται στις αποκλειστικές, στις συντρέχουσες και στις υποστηρικτικές. Οι πρώτες είναι αυτές για τις οποίες οι Συνθήκες έχουν απονείμει στην Ένωση τη δυνατότητα να εκδίδει κατά αποκλειστικότητα νομικά δεσμευτικές πράξεις (άρθρο 2παρ.1 ΣυνθΛΕΕ), ενώ στις δεύτερες τόσο τα κράτη όσο και η Ένωση μπορούν να προβαίνουν σε νομοθέτηση, με τα μέλη όμως να δρουν μόνο στην περίπτωση που η Ε.Ε «δεν έχει ασκήσει τη δική της» (άρθρο 2παρ.2 ΣυνθΛΕΕ) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12016E002>). Τέλος οι υποστηρικτικές αποτελούν κυρίως παρεμβάσεις συντονιστικού χαρακτήρα και πατάνε στη λογική της συμπλήρωσης της δράσης των μελών, η νομοθετική ικανότητα των οποίων ουδόλως δύναται να περιοριστεί (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.93).

A.2.3.Το θεσμικό σύστημα της Ε.Ε

Προκειμένου να ευοδωθούν οι προαναφερόμενοι στόχοι της Ένωσης, οι οποίοι εκπληρώνονται δια μέσω των προεκτεθέντων αρμοδιοτήτων, έχει οικοδομηθεί ένα θεσμικό σύστημα, που περιλαμβάνει μια σειρά από θεσμικά όργανα. Κάθε ένα από αυτά λειτουργεί υπό συγκεκριμένους όρους και εξυπηρετεί καθορισμένους σκοπούς. Τα βασικά όργανα είναι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο της Ε.Ε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ελεγκτικό Συνέδριο και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

A.2.4.Το Δικαικό Σύστημα

Όμως ουδέν θεσμικό σύστημα θα μπορούσε να επιβιώσει και να παράξει τα αποτελέσματα για τα οποία προορίζετο δίχως την ύπαρξη ενός ισχυρού δικαικού συστήματος που θα διασφάλιζε την εύρυθμη λειτουργία του και τούτο διότι η δικαιοσύνη και ειδικότερα η δικαστική προστασία των προσώπων (φυσικών και

νομικών) και ο έλεγχος των πράξεων των θεσμικών οργάνων είναι ένας από τους θεμέλιους λίθους για την ορθή λειτουργία κάθε δημοκρατικού χώρου.

Το αυτό ισχύει και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα όπως έχει κριθεί από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, όπως ονομαζόταν παλαιότερα το ΔΕΕ, με την απόφαση της 23^{ης} Απριλίου 1986 στην υπόθεση 294/83 «*Η Κοινότητα συνιστά μια κοινότητα δικαίου, υπό την έννοια ότι ούτε τα κράτη μέλη της ούτε τα θεσμικά της όργανα διαφεύγουν τον έλεγχο της συμφωνίας των πράξεων τους προς το βασικό καταστατικό χάρτη που αποτελεί η Συνθήκη. Ειδικότερα με τα άρθρα 173 και 184, αφενός, όσο και με το άρθρο 177, αφετέρου της Συνθήκης, καθιερώνεται πλήρες σύστημα ενδίκων μέσων και διαδικασιών, το οποίο αποσκοπεί να αναθέσει στο Δικαστήριο τον έλεγχο της νομιμότητας των θεσμικών οργάνων*» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61983CJ0294&from=EN>).

Β.Η δικαστική προστασία στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η δικαστική προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη είναι πολύπλευρη και περιλαμβάνει διαφορετικά ένδικα βοηθήματα ανάλογα το είδος της διαφοράς που ανακύπτει κάθε φορά, καθώς όπως αναφέραμε και ανωτέρω στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύσσονται ποικίλες σχέσεις σε διάφορα επίπεδα.

Ειδικότερα το σύστημα έννομης προστασίας περιλαμβάνει την προσφυγή για παράβαση κράτους μέλους, την προσφυγή ακύρωσης, την προσφυγή κατά παράλειψης, την προσφυγή αποζημίωσης και την προδικαστική παραπομπή. Επιπλέον κατά αποφάσεων που εκδίδονται προβλέπεται άσκηση αναίρεσης για συγκεκριμένους νομικούς λόγους προκειμένου η ίδια υπόθεση να κριθεί από ανώτερο δικαστήριο.

Ακολούθως θα αναλύσουμε κάθε ένδικο βοήθημα ξεχωριστά ώστε να καταστεί πλήρως κατανοητό σε ποιες περιπτώσεις ασκείται, ποια διαδικασία ακολουθείται και ποια τα έννομα αποτελέσματα που παράγει η απόφαση που εκδίδεται από το Δικαστήριο ενώπιον του οποίου συζητείται η κάθε υπόθεση.

B.1.Προσφυγή για παράβαση κράτους μέλους

B.1.α.Λόγοι προσφυγής

Μια από τις συνήθεις διαφορές που αναφύονται στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη είναι η παραβίαση από πλευράς ενός κράτους μέλους κοινοτικών υποχρεώσεων που προβλέπονται από τις Συνθήκες. Στην περίπτωση αυτή ασκείται προσφυγή για παράβαση κράτους μέλους. Το ως άνω ένδικο βοήθημα και οι βασικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες ασκείται ορίζεται στα άρθρα 258 έως 260 της ΣυνθΛΕΕ.

Κατ' αρχάς στο ως άνω άρθρο αναφέρεται ο όρος της «παράβασης» των οριζόμενων από τις Συνθήκες υποχρεώσεων ενός κράτους μέλους. Η έννοια όμως της παράβασης ουδόλως διευκρινίζεται στην εν λόγω διάταξη. Η ασάφεια αυτή οδήγησε τους ενωσιακούς δικαστές να ερμηνεύσουν στην παραπάνω έννοια. Η ερμηνεία αυτή επετεύχθη μέσω της νομολογίας, ήτοι μέσω των αποφάσεων επί των υποθέσεων που εκλήθησαν να δικάσουν.

Ειδικότερα όπως έχει γίνει δεκτό ως παράβαση μπορεί να νοηθεί *«τόσο μια θετική πράξη αντίθετη στο κοινοτικό δίκαιο όσο και η παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας»*, ενώ στην προκειμένη περίπτωση δεν χρειάζεται να αποδειχθεί η ύπαρξη δόλου ή αμέλειας από πλευράς του μέλους που προέβη στην παράβαση (*Καλαβρός-Γεωργόπουλος, 2010, σελ.258*). Εξειδικεύοντας δε έτι περαιτέρω την έννοια της παράλειψης έχει κριθεί, στην υπόθεση C-265/95 της Επιτροπής κατά της Γαλλίας, ότι συνιστά παράλειψη και η μη λήψη των κατάλληλων μέτρων εφαρμογής πράξεων (*Πλιάκος, 2018, σελ.286*).

Όσον αφορά τώρα το ποιες είναι οι κοινοτικές υποχρεώσεις ενός κράτους μέλους, τέτοιες θεωρούνται οι ρυθμίσεις τόσο των ιδρυτικών συνθηκών (πρωτογενές δίκαιο) όσο και οποιοδήποτε δεσμευτικός κανόνας του παράγωγου δικαίου της ένωσης όπως οι κανονισμοί και οι οδηγίες (*Καλαβρός-Γεωργόπουλος, 2010, σελ.258*). Ως εκ τούτου δεν εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία οι συστάσεις και οι γνώμες (*Πλιάκος, 2018, σελ.286*). Τέλος με τον όρο «κράτος μέλος» νοείται κάθε δημόσια αρχή μέλους, η οποία δύναται κατά την εκτέλεση των αρμοδιοτήτων της να υποπέσει σε παράβαση των προβλεπόμενων υποχρεώσεων. Έτσι έχει κριθεί πως στην κατηγορία αυτή εντάσσονται όλα τα όργανα που συνθέτουν τις τρεις εξουσίες κάθε

κράτους (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική), αλλά και οι ανεξάρτητες αρχές αυτού που έχουν συνταγματική κατοχύρωση (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,,2010,σελ.259).

B.1.β.Ενεργητική νομιμοποίηση

Επόμενο στάδιο εξέτασης είναι σχετικά με το ποιος νομιμοποιείται να προσφύγει κατά ενός κράτους μέλους. Η υπό ανάλυση προσφυγή μπορεί σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται από τα άρθρα 258 και 259 της ΣυνθΛΕΕ να ασκηθεί είτε από την Επιτροπή είτε από έτερο κράτος μέλος. Η ενεργοποίηση της Επιτροπής μπορεί να γίνει είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν καταγγελίας στην οποία θα προβεί τόσο κάποιος ιδιώτης επειδή θίγεται ατομικά όσο και έτερο κράτος. Συνάγεται λοιπόν ευχερώς το συμπέρασμα πως τα φυσικά πρόσωπα, που εκ των πραγμάτων είναι αυτά που θίγονται συνήθως, από παραβιάσεις των δημόσιων αρχών, δεν έχουν δυνατότητα να προσφύγουν ευθέως κατά του παραβιάζοντος κράτους, παρά μόνο να γνωστοποιήσουν την παράβαση στη Επιτροπή, ευελπιστώντας την κινητοποίηση της (Τζώρτζη,2018,σελ.62).

Όσον αφορά τα κράτη μέλη που μπορούν να προσφύγουν κατά άλλου κράτους, η νομιμοποίηση τους αυτή, εδράζεται στην ύπαρξη κοινών συμφερόντων και προσπάθεια διατήρησης των κοινών κατακτήσεων που έχουν επιτευχθεί στον τομέα της δικαιοσύνης στο εσωτερικό της Ένωσης (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.262). Στην πράξη βέβαια αυτή σπανίως συναντάται, καθώς τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα τη σοβαρή διατάραξη των σχέσεων μεταξύ των. Έτσι σε αυτές τις περιπτώσεις τα τελευταία κατά κύριο λόγο προβαίνουν απλά σε καταγγελία ενώπιον της Επιτροπής.

B.1.γ.Η διαδικασία

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του παρόντος ένδικου βοηθήματος είναι η ύπαρξη προδικασίας, άλλως η προσφυγή απορρίπτεται ως απαραδέκτως ασκηθείσα. Το στάδιο της προδικασίας κρίνεται ιδιαίτερος σημαντικό για δύο λόγους πρώτον γιατί οριοθετείται η παράβαση (Πλιάκος,2018,σελ.285), αλλά και γιατί στην πράξη οι περισσότερες υποθέσεις λήγουν σε αυτή τη φάση, χωρίς να χρειαστεί η προσφυγή στο Δικαστήριο (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,,2010,σελ.262).

Η προδικασία, σε περίπτωση που αναλάβει την πρωτοβουλία η Επιτροπή, άρχεται με αποστολή «προειδοποιητικής επιστολής» προς το παραβαίνον μέλος. Στην επιστολή αυτή πρέπει αφενός μεν να εκτίθενται με σαφήνεια όλα τα πραγματικά περιστατικά που συνιστούν «την κατηγορία», αφετέρου δε να τίθεται ένα ρητά οριζόμενο χρονικό περιθώριο προκειμένου το κράτος μέλος να απαντήσει, εκθέτοντας τις απόψεις του (Καλαβρός- Γεωργόπουλος, 2010, σελ. 263). Σε περίπτωση που η διαφορά δεν επιλυθεί σε αυτό το στάδιο, η Επιτροπή προβαίνει στην διατύπωση μιας «αιτιολογημένης γνώμης», η οποία απευθύνεται ξανά στο κράτος-μέλος και στην οποία ουσιαστικά τεκμηριώνεται η ύπαρξη της παράβασης. Αν για μια ακόμα φορά το κράτος δεν συνετιστεί τότε θεμελιώνεται η δυνατότητα αυτής να προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου (Πλιάκος, 2018, σελ. 285). Η προαναφερόμενη προδικασία ισχύει σε περίπτωση που η προσφυγή γίνει από την Επιτροπή. Στην περίπτωση που πρωταρχικό ρόλο διαδραματίζει άλλο κράτος, τότε η Επιτροπή αναλαμβάνει το ρόλο το διαιτητή, καθώς πριν η υπόθεση αχθεί στις αίθουσες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, αυτή εισάγεται ενώπιον της (Καλαβρός- Γεωργόπουλος, 2010, σελ. 264).

B.1.δ. Η απόφαση του Δικαστηρίου

Στην περίπτωση που η ασκηθείσα προσφυγή γίνει δεκτή τότε εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 260 παρ.1 ΣυνθΛΕΕ η οποία ορίζει πως «Εάν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι κράτος μέλος έχει παραβεί υποχρέωση του εκ των Συνθηκών, το κράτος αυτό οφείλει να λάβει μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>).

Παρά όμως το γεγονός ότι η εν λόγω διάταξη αναφέρεται σε εκτέλεση της απόφασης, η τελευταία είναι αναγνωριστική και όχι κατανηφιστική, δηλαδή περιορίζεται στο να διαπιστώσει απλά την ύπαρξη της παράβασης και δεν μπορεί να προβεί σε ενέργειες ακύρωσης της πράξης που παραβίασε το κοινοτικό δίκαιο. Τούτο αντιθέτως υποχρεούται να πράξει το κράτος (Σαχπεκίδου, 2013, σελ. 556). Θα μπορούσαμε έτσι να υποστηρίξουμε πως με την αναγνώριση της παράβασης η απόφαση αποτελεί μια «ηθική κύρωση» (Τζώρτζη, 2018, σελ. 61).

B.1.ε.Η μη συμμόρφωση κράτους-μέλους με την απόφαση του Δικαστηρίου

Όπως αναφέραμε στο αμέσως προηγούμενο κεφάλαιο ο διαπιστωτικός χαρακτήρας της απόφασης έχει ως αποτέλεσμα η τροποποίηση των διατάξεων που αντίκεινται στο κοινοτικό δίκαιο να επαφίεται στα όργανα του κράτους που είναι επιφορτισμένα με τη νομοθετική λειτουργία (Πλιάκος,2018,σελ.287). Σε περίπτωση όμως που το καθ' ου η προσφυγή δεν συμμορφωθεί τότε ακολουθείται μια νέα διαδικασία στην οποία πρωτοστατεί για μια ακόμα φορά η Επιτροπή.

Ειδικότερα η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να προσφύγει ξανά ενώπιον του Δικαστηρίου, αφού δώσει στο κράτος-μέλος τη δυνατότητα να προβάλει παρατηρήσεις, με αίτημα να υποχρεωθεί αυτό να καταβάλει είτε ένα κατ' αποκοπή ποσό είτε μια χρηματική ποινή. Οι προβλεπόμενες αυτές ποινές *«εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό, δηλαδή την εξασφάλιση της εφαρμογής του κοινοτικού/ενωσιακού δικαίου»* (Σαχπεκίδου,2013,σελ.557). Η επιτροπή μπορεί με το αίτημα της να προτείνει το ύψος ενός χρηματικού ποσού, το Δικαστήριο όμως ουδόλως δεσμεύεται από την πρόταση αυτή. Αντιθέτως, εκτός φυσικά του να τη δεχτεί, μπορεί να αυξήσει η να μειώσει το χρηματικό ποσό, αλλά και να απορρίψει το αίτημα (Σαχπεκίδου,2013,σελ.558).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως η χώρα μας είναι η πρώτη χώρα της Ένωσης στην οποία επιβλήθηκε τέτοιου είδους πρόστιμο για το λόγο ότι δεν μετέφερε ορθά στην εσωτερική έννομη τάξη την Οδηγία για τα στερεά απόβλητα. Ειδικότερα με την απόφαση της 4^{ης} Ιουλίου 2000, για την υπόθεση με στοιχεία C-387/1997 της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, έκανε δεκτό πως η Ελλάδα *«δεν εφάρμοσε όλα τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 7^{ης} Ιουλίου 1992, C-45/91,Επιτροπή κατά Ελλάδας και παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 171 της Συνθήκης ΕΚ»*, υποχρέωσε δε *«την Ελληνική Δημοκρατία, να καταβάλει στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στον λογαριασμό «ίδιοι πόροι της ΕΚ», ως χρηματική ποινή, 20.000 ευρώ ημερησίως, για κάθε ημέρα καθυστέρησης της εκτελέσεως των απαραίτητων μέτρων συμμορφώσεως προς την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπής κατά Ελλάδας, από την ημερομηνία δημοσίευσης της παρούσας αποφάσεως μέχρι και την εκτέλεση της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπής κατά*

B.1.στ.Η μεταρρύθμιση του άρθρου 260παρ.3 ΣυνθΛΕΕ

Η Συνθήκη της Λισαβόνας με την προσθήκη της διάταξης του άρθρου 260 παρ.3 επέφερε μια καινοτομία στον τομέα της προσφυγής της Επιτροπής κατά κράτους-μέλους. Πιο συγκεκριμένα με την τροποποίηση αυτή δόθηκε η διακριτική ευχέρεια στην Επιτροπή όταν προσφύγει κατά μέλους λόγω της μη ανακοίνωσης των μέτρων δια των οποίων μια οδηγία θα ενσωματωθεί στην εσωτερική έννομη τάξη, να υποδείξει απευθείας στο Δικαστήριο το ύψος του κατ' αποκοπή ποσού ή της χρηματικής ποινής που πρέπει να επιβληθεί. Το δε δικάζον Δικαστήριο αν κρίνει με την απόφαση του ότι υφίσταται πράγματι η παράβαση μπορεί να επιβάλλει, δίχως άλλης διαδικασίας την καταβολή ποσού έως αυτού που πρότεινε η προσφεύγουσα.

Το κινήσαν αίτιο πίσω από αυτή τη νέα διάταξη ανάγεται *«στη διαπίστωση ότι το μεγαλύτερο ποσοστό παραβάσεων του κοινοτικού/ενωσιακού δικαίου συνδέεται μέχρι τώρα με τη μεταφορά οδηγιών στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών-μελών»* (Σαχπεκίδου,2013,σελ.560). Βέβαια θα πρέπει να τονιστεί πως όπως προκύπτει από το γράμμα του Νόμου, η διαδικασία αυτή εφαρμόζεται αποκλειστικά και μόνο όταν το κράτος δεν ανακοίνωσε τα μέτρα ενσωμάτωσης μιας οδηγίας (που οδηγεί στο συμπέρασμα πως αυτή δεν ενσωματώθηκε) και όχι στην περίπτωση που ναι μεν αυτή μεταφέρθηκε, πλην όμως η μεταφορά δεν έγινε ορθά (Τζώρτζη,2018,σελ.61).

B.2.Η προσφυγή ακύρωσης

Η προσφυγή ακύρωσης είναι το βασικότερο ένδικο βοήθημα του δικαικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο *«αποβλέπει στην τήρηση της αρχής της νομιμότητας εντός της κοινοτικής έννομης τάξης»* (Κανελλόπουλος,2003,σελ.351). Θα μπορούσε μάλιστα να λεχθεί πως αποτελεί την κορωνίδα της δικαστικής προστασίας (Τζώρτζη,2018,σελ.67), καθώς δια μέσω αυτής οι θεσμοί της Ένωσης υπάγονται σε έλεγχο νομιμότητας από το Δικαστήριο, το οποίο έχει δεχθεί, όπως ανωτέρω αναφέρθηκε, πως *«ούτε τα θεσμικά της όργανα διαφεύγουν τον έλεγχο της συμφωνίας των πράξεων τους προς το βασικό καταστατικό χάρτη που αποτελεί η Συνθήκη»*

(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61983CJ0294&from=EN>).

B.2.α.Προσβαλλόμενες πράξεις

Το άρθρο 263 παρ.1 ΣυνθΛΕΕ ορίζει πως *«Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ελέγχει τη νομιμότητα των νομοθετικών πράξεων, πράξεων του Συμβουλίου, της Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, εκτός των συστάσεως και των γνώμων και των πράξεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που παράγουν νομικά αποτελέσματα έναντι τρίτων. Ελέγχει επίσης τη νομιμότητα των πράξεων των λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης που προορίζονται να παράγουν έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων»* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>).

Η ως άνω διάταξη οριοθετεί τις πράξεις οι οποίες μπορούν να προσβληθούν ως προς το κύρος τους. Έτσι σε έλεγχο νομιμότητας εμπίπτουν αρχικά μόνο οι πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και μόνο αυτές που παράγουν έννομα αποτελέσματα. Ως εκ τούτου εξαιρούνται από αυτή την κατηγορία τόσο οι πράξεις οργάνων των κρατών όσο και οι συστάσεις και οι γνώμες που ουδέν δεσμευτικό αποτέλεσμα έχουν (Πλιάκος,2018,σελ.270), αλλά και πράξεις που προετοιμάζουν το έδαφος για επόμενες ή μέτρα «εσωτερικής τάξης» και τα οποία αναφέρονται στη δόμηση του τρόπου οργάνωσης των δραστηριοτήτων του εκάστοτε οργάνου (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.264).

Επιπροσθέτως, όπως είναι φυσικό, δεν μπορεί να τεθούν αμφιβολίες σχετικά με τη νομιμότητα των όσων προβλέπονται στο πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης. Για το λόγο αυτό με την προσφυγή ακύρωσης ελέγχονται μόνο πράξεις του δευτερογενούς δικαίου. Πλην τούτων βέβαια ορίζεται ρητά πως το Δικαστήριο μπορεί να ελέγξει πράξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αλλά και λοιπών οργάνων, εφόσον επηρεάζουν τρίτους. Τα λοιπά όργανα εν προκειμένω δεν προσδιορίζονται. Η αόριστη αναφορά σε αυτά εξυπηρετεί διεύρυνση και ενίσχυση της δικαστικής προστασίας ούτως ώστε να μην δημιουργείτε κενό ως προς το κατά πόσο προσβάλλονται πράξεις από «οποιοδήποτε φορέα αποφασιστικών αρμοδιοτήτων» όπως για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (Σαχπεκίδου,2013,σελ.566).

Ο μοναδικός περιορισμός που τίθεται από την ΣυνθΛΕΕ προβλέπεται στο άρθρο 275 αυτής, στο οποίο θεσπίζεται πως το Δικαστήριο δεν δύναται να εξετάσει πράξεις που θεμελιώνονται σύμφωνα με τα όσα ορίζονται για την ΚΕΠΠΑ. Βέβαια ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση προβλέπεται μια εξαίρεση σε μια προσπάθεια προστασίας των δικαιωμάτων φυσικών και νομικών προσώπων. Αναλυτικότερα όταν μια απόφαση του Συμβουλίου έχει ως αποτέλεσμα να επιβάλλονται περιοριστικά μέτρα κατά αυτών, τότε μόνο οι αποφάσεις αυτές δύναται να προσβληθούν δια της δικαστικής οδού (*Καλαβρός-Γεωργόπουλος, 2010, σελ. 273*).

B.2.β. Ενεργητική και η παθητική νομιμοποίηση

Αυτοί που νομιμοποιούνται να προσφύγουν δικαστικά αμφισβητώντας τη νομιμότητα πράξεων που έχουν εκδοθεί χωρίζονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει την Επιτροπή, το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αλλά και τα κράτη-μέλη (*άρθρο 263 παρ. 2 ΣυνθΛΕΕ*). Η δεύτερη κατηγορία περιέχει την Επιτροπή των Περιφερειών, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ελεγκτικό Συνέδριο (*άρθρο 263 παρ. 3 ΣυνθΛΕΕ*). Τέλος υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία στην οποία υπάγονται τόσο φυσικά όσο και νομικά πρόσωπα (*άρθρο 263 παρ. 4 ΣυνθΛΕΕ*).

Οι ως άνω διάδικοι υπόκεινται σε έναν ακόμα διαχωρισμό. Στους προνομιούχους και στους μη προνομιούχους διαδίκους. Η ειδοποιός τους διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι όσοι θεωρούνται προνομιούχοι διάδικοι δεν χρειάζεται να επικαλεστούν και να αποδείξουν οποιοδήποτε έννομο συμφέρον για την άσκηση της προσφυγής (*Σαχπεκίδου, 2013, σελ. 568-570*). Στην πρώτη ομάδα ανήκουν οι δύο πρώτες αναφερόμενες κατηγορίες, ενώ στην δεύτερη η τρίτη κατηγορία.

Η αναγνώριση αυτής της δυνατότητας στα κράτη, στην Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο συνδέεται με το γεγονός ότι τους έχει αποδοθεί η «θέση θεματοφύλακα της αρχής της νομιμότητας στην Ένωση» (*Πλιάκος, 2018, σελ. 270*). Η Επιτροπή των Περιφερειών, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ελεγκτικό Συνέδριο μπορούν να ζητήσουν την ακύρωση μιας πράξης, αλλά αυτό θα πρέπει να γίνει στο πλαίσιο «της διατήρησης των προνομίων τους», όπως ρητά ορίζεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 263.

Όσον αφορά τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα αποκαλούμενα και μη προνομιούχοι διάδικοι, έχουν δικαίωμα να εγείρουν προσφυγή ακύρωσης, πλην όμως υπό περιορισμούς, καθώς αυτά μπορούν να βάλουν μόνο κατά πράξεως που παράγει αποτελέσματα αποκλειστικά κατά αυτών ατομικά ή που απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο, αλλά τους επηρεάζουν ατομικά.

Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι η άσκηση ένδικου βοηθήματος από πλευράς από ιδιώτες γίνεται υπό εξαιρετικές περιπτώσεις. Το τελευταίο βέβαια δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως υπονόμηση που δικαιώματος της δικαστικής προστασίας που λειτουργεί ως τροχοπέδη στην διεκδίκηση δικαιωμάτων φυσικών και νομικών προσώπων. Τούτο διότι παρέχεται η δυνατότητα στους ιδιώτες να προσβάλλουν με άλλους τρόπους κανονιστικές πράξεις όπως κανονισμούς και οδηγίες. Τέτοιου είδους όπλο στα χέρια αυτών είναι να προκαλέσουν μέσω των εθνικών δικαστηρίων δια προδικαστικής παραπομπής έλεγχο του κύρους της πράξης που θεωρούν ότι πάσχει νομικά (Κανελλόπουλος, 2010, σελ. 408).

Σχετικά με την παθητική νομιμοποίηση, δηλαδή κατά ποιού νομιμοποιείται να στραφεί ο εκάστοτε προσφεύγων, αυτός είναι αποκλειστικά το εκδούν την πράξη όργανο. Στην περίπτωση που η προσφυγή στραφεί κατά οργάνου που δεν συμμετείχε στην έκδοση της προσβαλλομένης το ένδικο βοήθημα απορρίπτεται (Σαχπεκίδου, 2013, σελ. 581).

B.2.γ.Οι λόγοι ακυρότητας

Οι λόγοι για τους οποίους μπορεί να ζητηθεί η ακύρωση μιας πράξης από τα θεσμικά όργανα θεσπίζονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 263, η οποία ορίζει πως *«Για τον σκοπό αυτό το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί προσφυγών που ασκούνται από κράτος-μέλος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο ή την Επιτροπή, λόγω αναρμοδιότητας, παραβάσεως ουσιώδους τύπου, παραβάσεως των Συνθηκών ή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή της ή λόγω καταχρήσεως εξουσίας»* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>).

Η αναρμοδιότητα μπορεί να έχει δύο σκέλη, καθώς μπορεί είτε η αρμοδιότητα για την έκδοση της πράξης να ανήκει στα κράτη-μέλη είτε ότι η πράξη εκδόθηκε από

λάθος όργανο (Πλιάκος,2018,σελ.274). Ειδικότερα στην πρώτη περίπτωση έχουμε υπέρβαση των ορίων της δοτής αρμοδιότητας όπως αναφέραμε ανωτέρω στην παρούσα εργασία, ήτοι η δραστηριοποίηση των οργάνων εντός των ορίων που έχουν χαράξει τα ίδια τα μέλη της, τα οποία «αναγνωρίζονται ως η μόνη πρωτογενής νομιμοποίησης της» και αποτελούν τους πραγματικούς «κύριους των Συνθηκών» (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.281).

Εν συνεχεία η παράβαση ουσιώδους τύπου έχει τεθεί προκειμένου να ακυρώνονται πράξεις, οι οποίες εκδόθηκαν κατόπιν σοβαρού σφάλματος και όχι οποιασδήποτε απλής έλλειψης (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.281), καθώς αν συνέβαινε το τελευταίο, όλες οι πράξεις θα καθίσταντο εν δυνάμει ακυρωτέες. Παράβαση ουσιώδους τύπου έχει κριθεί για παράδειγμα ότι αποτελούν σφάλματα που έχουν επιφορηθεί σε ψηφοφορία (Πλιάκος,2018,σελ.274), αλλά και η μη αιτιολόγηση της πράξης (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.282).

Όσον αφορά την παράβαση των Συνθηκών ή οποιοδήποτε κανόνα που σχετίζεται με την εφαρμογή αυτών, σε αυτή μπορούμε να συμπεριλάβουμε πράξεις που αντιβαίνουν τόσο το πρωτογενές δίκαιο, όσο και το παράγωγο και που έχει εκδοθεί εις εφαρμογή του πρώτου, αλλά και του «κοινοτικού κεκτημένου, δηλαδή των πράξεων που εκδόθηκαν πριν τη θέση σε εφαρμογή της Συνθήκης της Λισσαβόνας και παραμένουν ακόμα σε ισχύ» (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.283). Τέλος ο έσχατος προβλεπόμενος λόγος, ήτοι αυτός της καταχρηστικής ασκήσεως εξουσίας, εν τοις πράγμασι είναι ανεφάρμοστος, καθώς είναι σχεδόν αδύνατο να αποδειχθεί, ότι το κίνησαν αίτιο πίσω από την έκδοση της προσβαλλομένης ήταν σκοπός διαφορετικός από αυτόν που έχει απονεμηθεί στο όργανο που την εξέδωσε (Πλιάκος,2018,σελ.275).

Αντιθέτως οι λόγοι που μπορεί να ζητηθεί η ακύρωση μιας πράξης από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όπως έχει γίνει ήδη αναφορά, είναι πιο εξειδικευμένοι, καθώς πρέπει είτε να θίγουν ατομικά αυτά είτε να τα αφορούν άμεσα. Επίσης μπορούν να αφορούν μεν τον ασκούντα την προσφυγή άμεσα, αλλά να μην περιέχουν εκτελεστικά μέτρα.

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο νομικές πράξεις που απευθύνονται ατομικά σε κάποιον και αναπτύσσουν δεσμευτική ισχύ μόνο για αυτόν.

Τέτοιου είδους πράξεις είναι οι αποφάσεις που αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 288 της Συνθήκης (Καλαβρός-Γεωργόπουλος, 2010, σελ. 283). Το μεγαλύτερο όμως ενδιαφέρον απαντάται στη δεύτερη κατηγορία πράξεων, ήτοι αυτών που να μην δεν απευθύνονται εξειδικευμένα σε κάποιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, παρά ταύτα επηρεάζουν αυτό. Στο σημείο αυτό χρήζουν εξειδίκευσης δύο έννοιες, αυτή του «άμεσα» και αυτή του «ατομικά». Οι έννοιες αυτές έχουν ερμηνευτεί μέσα από τις αποφάσεις του ίδιου του Δικαστηρίου.

Έτσι όσον αφορά τον όρο «άμεσα» παγίως γίνεται δεκτό σήμερα, όπως προκύπτει ενδεικτικά από την απόφαση του Δικαστηρίου της 10^{ης} Σεπτεμβρίου 2009 για τις υποθέσεις C-445/07 και C455/07, αλλά και από άλλες αποφάσεις, πως «η προϋπόθεση να αφορά η απόφαση που αποτελεί αντικείμενο της προσφυγής άμεσα ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, την οποία θέτει το άρθρο 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, απαιτεί να συντρέχουν σωρευτικώς δύο κριτήρια, δηλαδή, πρώτον το αμφισβητούμενο κοινοτικό μέτρο να παράγει άμεσα αποτελέσματα έναντι της νομικής κατάστασης του ιδιώτη και δεύτερον, να μην αφήνει καμία εξουσία εκτιμήσεως στους αποδέκτες του, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του, δεδομένου ότι αυτή έχει καθαρά αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από την κοινοτική ρύθμιση, χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλόμενων κανόνων» (<http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=eu/ecj/2009/62007CJ0445ELNOT.html>). Ως εκ τούτου τέτοιου είδους νομικές πράξεις είναι οι κανονισμοί, καθώς έχουν άμεση και δεσμευτική ισχύ σε όλους, εν αντιθέσει με τις οδηγίες που ο τρόπος με τον οποίον θα επιτευχθεί ενσωμάτωση τους στην εσωτερική έννομη τάξη αφήνεται στην διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών.

Με τον ίδιο τρόπο, ήτοι νομολογιακά, θα αναλυθεί και η έννοια «ατομικά». Αναλυτικότερα με την απόφαση της 10^{ης} Δεκεμβρίου 2002, εκδοθείσας επί της εκδικασθείσας υποθέσεως υπ' αριθμό C-312/00, το Δικαστήριο έκανε δεκτό πως «Κατά πάγια νομολογία όμως, μια πράξη γενικής ισχύος όπως ένας κανονισμός, μπορεί να αφορά ατομικά φυσικά ή νομικά πρόσωπα μόνο αν τα θίγει λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων τους ή μιας πραγματικής κατάστασης που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και έτσι τα εξατομικεύει κατά τρόπον ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CJ0312&from=EN>). Στην πράξη, εκτός

από τις υποθέσεις ανταγωνισμού, η ύπαρξη αυτού του είδους προσβολής απαντάται σπάνια και ως εκ τούτου η πλειοψηφία των προσφυγών δεν έχουν αποτέλεσμα λόγω της έλλειψης ατομικής προσβολής (Σαχπεκίδου,2013,σελ.577).

B.2.δ.Αποτελέσματα της απόφασης

Την εκδίκαση της προσφυγής ακολουθεί η έκδοση της απόφασης από το Δικαστήριο. Η απόφαση που θα εκδοθεί είτε θα απορρίψει είτε θα κάνει δεκτή την προσφυγή, κρίνοντας την βάσιμη ως προς τους λόγους ακύρωσης που εκτίθενται σε αυτήν, ενώ τα αποτελέσματα αυτής διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση.

Αναλυτικότερα εφόσον το Δικαστήριο δεχθεί την προσφυγή, τότε η προσβαλλόμενη πράξη καθίσταται άκυρη, με την ακυρότητα της να έχει αναδρομική ισχύ, ήτοι να ανατρέχει πίσω στον χρόνο κατά τον οποίον εκδόθηκε (Πλιάκος,2018,σελ.275). Μάλιστα η ακυρότητα επιδρά και σε ύστερες πράξεις που στηρίχθηκαν στην ακυρωθείσα (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.286), ενώ ισχύει και έναντι όλων (erga omnes).

Βέβαια δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί πως η ακύρωση μιας πράξης δεν είναι απλή διαδικασία και ενδεχομένως να έχει σοβαρές οικονομικές συνέπειες. Για το λόγο αυτό με τη διάταξη του άρθρου 264 ορίστηκε πως, αν το Δικαστήριο σταθμίζοντας γεγονότα το κρίνει απαραίτητο, μπορεί να συγκεκριμενοποιήσει τα αποτελέσματα της ακυρωθείσας που θεωρούνται οριστικά.

Τούτο μπορεί να λάβει χώρα με δύο τρόπους. Πρώτον με το να οριστεί πως οι συνέπειες της ακύρωσης δεν θα ισχύουν από την έκδοση της πράξης, αλλά από την δημοσίευση της απόφασης και δεύτερον «στην διατήρηση κάποιων συνεπειών της πράξης αναδρομικά» (Σαχπεκίδου,2013,σελ.587). Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένα αντίβαρο στην ανασφάλεια που θα δημιουργείτο στην περίπτωση εξαφάνισης της πράξης αναδρομικά σε σχέση με τα αποτελέσματα που είχε ήδη παράγει.

Σε κάθε περίπτωση η απόφαση που θα εκδοθεί και θα κρίνει την ακυρότητα μιας πράξης ουδόλως μπορεί να αντικαταστήσει την πράξη που κρίνει άκυρη. Το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να εμπεριέχει στο σκεπτικό της παραδοχές, οι οποίες θα υιοθετηθούν στην νέα πράξη που θα αντικαταστήσει την προηγούμενη. Σε κάθε περίπτωση η αρμοδιότητα για την εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου την έχει

το εκδούν όργανο που πρέπει να λάβει κάθε απαραίτητο μέτρο προκειμένου να επέλθει συμμόρφωση με την τελευταία (*Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.286*).

Τέλος εάν η ασκηθείσα προσφυγή απορριφθεί, η πράξη εξακολουθεί να παραμένει ισχυρή. Η απόρριψη όμως του ένδικου βοηθήματος ως προς έναν λόγο, δεν εμποδίζει την άσκηση νέας για διαφορετικό λόγο (*Κανελλόπουλος,2010,σελ.472*). Επιπλέον σε αντίθεση με την ακύρωση της πράξης, που ισχύει *erga omnes*, η απορριπτική απόφαση ισχύει μόνο για τα διάδικα μέρη. Ως εκ τούτου διαφορετικοί διάδικοι μπορούν να προσφύγουν δια της δικαστικής οδού για το ίδιο ζήτημα (*Σαχπεκίδου,2013,σελ.587*).

Πάντως ο κάθε θιγόμενος έχει χρονική προθεσμία δύο μηνών προκειμένου να διεκδικήσει τα δικαιώματά του. Η προθεσμία υπολογίζεται ανάλογα με την περίπτωση, από την ημέρα που η πράξη δημοσιεύτηκε ή από την ημέρα που κοινοποιήθηκε στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο. Σε περίπτωση που δεν συνέβη ούτε το πρώτο ούτε το δεύτερο, η προθεσμία άρχεται από την ημέρα που ο προσφεύγων έλαβε γνώση για αυτή.

B.3.Η προσφυγή κατά παράλειψης

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκδίδουν πράξεις, οι οποίες υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο. Πλην όμως υπάρχουν φορές που τα όργανα αυτά ενδεχομένως να αδρανούν ως προς την έκδοση πράξεων. Η καθυστέρηση αυτή για έκδοση πράξης για υποθέσεις που προβλέπει η Συνθήκη προσβάλλεται με ξεχωριστό ένδικο μέσο, το οποίο προβλέπεται στη διάταξη του άρθρου 265 της ΣυνθΛΕΕ και δεν θα πρέπει να ταυτίζεται με την προσφυγή ακύρωσης, παρά το γεγονός ότι συμπληρώνει αυτή, καθώς δεν προσβάλλεται εκδοθείσα πράξη, αλλά παράλειψη για έκδοση αυτής (*Πλιάκος,2018,σελ.276*).

Στόχος δε της προσφυγής είναι να εκδοθεί διαπιστωτική απόφαση δια της οποίας το Δικαστήριο θα αποφαινεται για την παράλειψη ενός οργάνου να δράσει, ούτως ώστε να το τελευταίο να οδηγηθεί στην έκδοση πράξης (*Κανελλόπουλος,2010,σελ.423*). Η θεσμοθέτηση ενός τέτοιου άρθρου έγινε σε μια προσπάθεια οικοδόμησης ενός πλήρους συστήματος δικαιοκτικής προστασίας, καθώς αν τα θεσμικά όργανα υπόκειντο

μόνο σε έλεγχο για τις θετικές τους πράξεις, τότε το σύστημα θα παρουσίαζε σοβαρές παθολογίες και κενά (*Chalmers, Davies, Monti, 2019, σελ.398*).

B.3.α. Αντικείμενο της προσφυγής

Σύμφωνα με το άρθρο 265 «*Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, η Επιτροπή ή Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, κατά παράβαση των Συνθηκών, παραλείπουν να αποφασίσουν, τα κράτη-μέλη και τα άλλα θεσμικά όργανα της Ένωσης δύνανται να ασκούν προσφυγή στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να ζητούν την διαπίστωση της παράβασης αυτής. Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και στα λοιπά όργανα και στους οργανισμούς της Ένωσης που παραλείπουν να αποφασίσουν*» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>). Συνεπώς από την παράθεση του άρθρου αγόμαστε στο συμπέρασμα περί ύπαρξης δύο βασικών προϋποθέσεων της εν λόγω προσφυγής, ήτοι της μη ύπαρξης απόφασης σε συνδυασμό με την νομική υποχρέωση για έκδοση αυτής.

Η νομική υποχρέωση ενός θεσμικού οργάνου συνδέεται άμεσα με το ζήτημα των αρμοδιοτήτων του και κατά πόσο έχει τη διακριτική ευχέρεια να δράσει ή όχι. Δηλαδή σε περίπτωση που προβλέπεται μια ευρύτατη ελευθερία από πλευράς οργάνου για τον τρόπο με τον οποίον θα δράσει είναι αρκετά δύσκολο να ευδοκιμήσει μια τέτοιου είδους προσφυγή, καθώς η τελευταία επαφίεται στην διακριτική του ευχέρεια. Επιπροσθέτως εκτός από την μη έκδοση πράξης στην διάταξη αυτή εμπίπτει και η αδράνεια ως προς τις προπαρασκευαστικές πράξεις που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την κύρια και απαραίτητες για την τελική μορφή αυτής (*Chalmers, Davies, Monti, 2019, σελ.398*).

B.3.β. Ενεργητική και παθητική Νομιμοποίηση

Το ζήτημα της ενεργητικής νομιμοποίησης στο υπό εξέταση ένδικο βοήθημα ομοιάζει με την προσφυγή ακύρωσης, παρουσιάζει όμως παράλληλα διακριτές διαφορές που την διαφοροποιούν. Κατ' αρχάς κοινός παρανομαστής είναι η δυνατότητα θεσμικών οργάνων και των κρατών μελών για άσκηση αυτής. Στην παρούσα όμως περίπτωση *κάθε* όργανο μπορεί να αρχίσει δικαστικό αγώνα, σε αντίθεση με την προσφυγή ακύρωσης, στην οποία τα θεσμικά όργανα που

νομιμοποιούνταν να προβούν σε αυτή, αναφέρονται περιοριστικά στη Συνθήκη. Αντίστοιχη δυνατότητα αναγνωρίζεται και στους ιδιώτες με τον περιορισμό όμως ότι η πράξη που παρελήφθη θα έπρεπε να του απευθύνεται προσωπικά ή έστω άμεσα και ατομικά ομοίως όπως στην προσφυγή ακύρωσης (Κανελλόπουλος, 2010, σελ. 424).

Σχετικά με την παθητική νομιμοποίηση, η προσφυγή στρέφεται κατά παραλείψεων απάντων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Με την Συνθήκη της Λισαβόνας μάλιστα έλαβε χώρα μια διεύρυνση και «προς τα λοιπά όργανα και οργανισμούς» σε μια προσπάθεια να καλυφθεί όλο το φάσμα των φορέων εξουσίας.

B.3.γ. Προδικασία και απόφαση

Η παράλειψη δράσης εκ μέρους ενός θεσμικού οργάνου δεν συνοδεύεται με άμεση προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου. Αντιθέτως θα πρέπει να τηρηθεί προηγουμένως μια συγκεκριμένη προδικασία, στην οποία οι προσφεύγοντες καλούν ουσιαστικά τα όργανα να εκπληρώσουν τα καθήκοντα τους. Αυτό επιτυγχάνεται με το να απευθύνουν στο παραλείπον όργανο ειδική πρόσκληση που θα εκθέτουν σε αυτήν με σαφήνεια το λόγο για τον οποίο το τελευταίο οφείλει να προβεί σε πράξη. Σε περίπτωση που το όργανο εμμένει στην παράλειψη, τότε μόνο μπορεί να κατατεθεί η προσφυγή του άρθρου 265. Αν αντιθέτως απορρίψει αιτιολογημένα το αίτημα των προσφευγόντων, πλέον δεν υφίσταται παράλειψη. Ουσιαστικά με αυτήν την πρόβλεψη της προδικασίας δίνεται μια δεύτερη ευκαιρία στο όργανο να διορθώσει τυχούσα αμέλεια του (Dauksiene, Budnikas, σελ. 213).

Εφόσον η υπόθεση φτάσει ενώπιον του ακροατηρίου του Δικαστηρίου, αυτό θα εξετάσει αν το καθ' ου η προσφυγή όργανο είχε νομική υποχρέωση να δράσει, αλλά το τελευταίο καταστρατηγώντας αυτή, παρέλειψε να ενεργήσει. Η δε απόφαση που θα εκδοθεί θα έχει απλά διαπιστωτικό χαρακτήρα, ήτοι θα είναι αναγνωριστική και εναπόκειται πλέον στο εκάστοτε όργανο να προσδώσει περιεχόμενο στην πράξη που παρέλειψε και πλέον υποχρεούται να εκδόσει σε συμμόρφωση με τα διαλαμβανόμενα στην δικαστική απόφαση (Σαχπεκίδου, 2013, σελ. 595).

B.4. Η προσφυγή αποζημίωσης

Η προσφυγή αποζημίωσης αποτελεί πραγμάτωση της αρχής του κράτους δικαίου και συνίσταται στην αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε σε τρίτα πρόσωπα

από την δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αναγνώριση της αξίωσης αυτής, που υπήρχε ήδη στις ιδρυτικές συνθήκες της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, αποτέλεσε στοιχείο που διέκρινε την τελευταία από έτερους διεθνείς οργανισμούς που δεν βαρύνονταν με τέτοιου είδους υποχρεώσεις (Πλιάκος, 2018, σελ. 276). Η δυνατότητα άσκησης προσφυγής αποζημίωσης για τυχόν ζημία που υπέστη κάποιος από ενέργειες οργάνων της Ένωσης αποτελεί εχέγγυο δικαστικής προστασίας στην ενωσιακή έννομη τάξη (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>).

B.4.α.Είδος Ευθύνης

Η διάταξη του άρθρου 340 ΣυνθΛΕΕ ορίζει πως «*Η συμβατική ευθύνη της Ένωσης διέπεται από το δίκαιο που εφαρμόζεται στη σχετική σύμβαση. Στο πεδίο εξωσυμβατικής ευθύνης, η Ένωση υποχρεούται, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών-μελών, να αποκαθιστά τη ζημία που προξενούν τα θεσμικά όργανα ή οι υπάλληλοι της κατά την άσκηση των καθηκόντων τους*» (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>). Από τα ανωτέρω ρυθμιζόμενα προκύπτει πως υπάρχουν δύο ειδών ευθύνης, η ενδοσυμβατική και η εξωσυμβατική.

Η ενδοσυμβατική ευθύνη αναφέρεται στην ευθύνη της Ένωσης που πηγάζει από συμβατικές υποχρεώσεις της έναντι τρίτων, δηλαδή υποχρεώσεις ιδιωτικού δικαίου που θεμελιώνονται σε σύμβαση που συνήφθη μεταξύ αυτής και κάποιου τρίτου. Σε αυτήν την περίπτωση, η ίδια η σύμβαση ορίζει το δίκαιο που θα εφαρμόζεται σε τέτοιου είδους περιπτώσεις. Έτσι, εφόσον συμφωνηθεί, μπορεί να εφαρμόζεται συμβαλλόμενου κράτους μέλους και να θεμελιώνεται αρμοδιότητα προς εκδίκαση των αναφευομένων διαφορών από τα εθνικά δικαστήρια αυτού.

Αντιθέτως ιδιαίτερης ανάλυσης χρήζει η εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης, στην οποία η αποκατάσταση ζημίας γίνεται, όπως αναφέρθηκε, με βάση γενικές αρχές που συναντώνται στις έννομες τάξεις όλων των κρατών μελών, χωρίς όμως να υπάρχει πρόσθετη εξειδίκευση, παραπέμποντας ουσιαστικά στην αντιμετώπιση των διαφορών σύμφωνα με το δίκαιο της αστικής ευθύνης των μελών (Καλαβρός-Γεωργόπουλος, 2010, σελ. 304-305).

B.4.β.Ενεργητική και παθητική νομιμοποίηση

Το προεκτεθέν άρθρο δεν εξειδικεύει το ποια άτομα μπορούν να ασκήσουν προσφυγή για αποζημίωση. Εν τοις πράγμασι τη δυνατότητα αυτή έχουν όλα τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που είναι εγκατεστημένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ακόμα και αν προέρχονται από τρίτα κράτη, καθώς ο παράγοντας ιθαγένειας είναι άνευ σημασίας. Διχογνωμία υφίσταται βέβαια σχετικά με το κατά πόσο μπορεί ένα κράτος-μέλος ή μια τρίτη χώρα να καταστεί διάδικος, καθώς υποστηρίζονται και οι δύο απόψεις, χωρίς έως και σήμερα να έχει αχθεί ενώπιον της ενωσιακής δικαιοσύνης τέτοιας φύσεως υπόθεση προκειμένου να αποφανθεί το Δικαστήριο.

Σε κάθε περίπτωση πάντως δεν μπορεί να αποκτήσει την ιδιότητα του προσφεύγοντος οποιοδήποτε θεσμικό όργανο. Η μη νομιμοποίηση θεσμικών οργάνων στην έγερση προσφυγής συνδέεται με το γεγονός πως το ένδικο βοήθημα στρέφεται κατά της Ένωσης στο σύνολο της ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI\(2018\)630333_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI(2018)630333_EN.pdf)).

B.4.γ.Θεμελίωση της ευθύνης

Προκειμένου να θεμελιωθεί η ευθύνη της Ένωσης πρέπει να πληρούνται τρεις βασικές προϋποθέσεις και συγκεκριμένα α) η κατά παράβαση του νόμου συμπεριφορά οργάνων ή υπαλλήλων αυτής, β) η πρόκληση ζημίας και γ) ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παράνομης συμπεριφοράς και της ζημίας που υπέστη κάποιος ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI\(2018\)630333_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI(2018)630333_EN.pdf)).

B.4.γ.ι.Παράνομη συμπεριφορά

Η πρώτη προϋπόθεση της γένεσης ευθύνης προς αποζημίωση είναι η παράνομη συμπεριφορά είτε των θεσμικών οργάνων αυτής είτε των υπαλλήλων της. Η παράνομη αυτή συμπεριφορά μπορεί να συναντηθεί ως πράξη ή ως παράλειψη. Στην περίπτωση των ενωσιακών οργάνων συνίσταται κυρίως σε έκδοση (πράξη) ή σε μη έκδοση (παράλειψη) πράξεως όπως φερειπείν μιας Οδηγίας. Όσον αφορά τους υπαλλήλους η μη νόμιμη συμπεριφορά έχει τη μορφή πράξης ή παράλειψης που λαμβάνει χώρα κατά την άσκηση των υπηρεσιακών τους καθηκόντων. Το κατά πόσο

η συμπεριφορά εμπίπτει στο πλαίσιο των καθηκόντων ενός υπαλλήλου ή όχι, θα απαντηθεί αφού πρώτα εξεταστούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδηλώθηκε η εν λόγω δράση (Κανελλόπουλος, 2010, σελ. 457-458).

B.4.γ.ii.Ζημία

Από την προαναφερόμενη συμπεριφορά θα πρέπει να επήλθε ζημία. Η ζημία που θα να επικαλεστεί ο ζημιωθείς πρέπει να είναι συγκεκριμένη και επαρκώς ορισμένη ως προς την έκταση της ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI\(2018\)630333_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI(2018)630333_EN.pdf)). Επιπροσθέτως η αποζημίωση εκτός από την θετική ζημία που υπέστη κάποιος, μπορεί να καλύπτει και τυχόν διαφυγόντα κέρδη αλλά και ενδεχόμενη μελλοντική ζημία, αρκεί να είναι δεδομένο ότι η τελευταία θα επέλθει (Σαχπεκίδου, 2013, σελ. 609).

B.4.γ.iii.Αιτιώδης συνάφεια

Δεν αρκεί όμως η ύπαρξη παράνομης συμπεριφοράς ενός οργάνου ή ενός υπαλλήλου της Ένωσης και η ζημία κάποιου προσώπου, αλλά είναι απαραίτητη και η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ τους, δηλαδή η παράνομη συμπεριφορά να οδήγησε στη ζημία ή αλλιώς η ζημία να είναι ο απότοκος της παράνομης συμπεριφοράς (Κανελλόπουλος, 2010, σελ. 461). Η απόδειξη του αιτιώδους συνδέσμου βαρύνει τον προσφεύγοντα, όπως προκύπτει ενδεικτικά από την απόφαση της 24^{ης} Απριλίου 2002 του Πρωτοδικείου για την υπόθεση T-220/96 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61996TJ0220_SUM&from=IT). Τυχόν βέβαια αμέλεια του αιτούντος θα μπορούσε να οδηγήσει από την μείωση του χρηματικού ποσού που δικαιούται ως αποζημίωση έως και την πλήρη απόρριψη της προσφυγής του.

B.4.δ.Προθεσμία

Η άσκηση της προσφυγής αποζημιώσεως δεν μπορεί να αναβάλλεται εις το διηνεκές διαταράσσοντας έτσι την ασφάλεια δικαίου και για τον λόγο αυτό υπόκειται σε προθεσμία. Ειδικότερα η προσφυγή πρέπει να κατατεθεί εντός πέντε ετών από την συμπεριφορά που θεμελιώνει την ευθύνη της Ένωσης. Σχετικά με το ακριβές χρονικό σημείο άρξεως της προθεσμίας, το Δικαστήριο έχει δεχθεί πως «Η προθεσμία

παραγραφής της αγωγής αποζημίωσης κατά της Κοινότητας δεν δύναται να αρχίσει να τρέχει προ της πληρώσεως όλων των προϋποθέσεων, από τις οποίες εξαρτάται η υποχρέωση αποκατάστασης της ζημίας και ιδίως πριν η προς αποκατάσταση ζημία καταστεί συγκεκριμένη» (υποθέσεις 256,257,265 και 267/80 και 5/81) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61980CJ0256&from=FR>).

Ως εκ τούτου στην περίπτωση που η ζημία προκλήθηκε από παράνομη συμπεριφορά που συνίστατο σε έκδοση πράξης από ένα θεσμικό όργανο, η αφετηρία της παραγραφής ξεκινά αφ' ης στιγμής επήλθαν τα ζημιογόνα αποτελέσματα αυτής.

Κατ' εξαίρεση θα μπορούσε κάποιος να αιτηθεί την αποδοχή της προσφυγής του και μετά το πέρας της προθεσμίας, λόγω του ότι δεν κατάφερε να λάβει γνώση του γεγονότος που οδήγησε στο ζημιογόνο αποτέλεσμα. Όμως και σε αυτήν την περίπτωση η δικαστική προσφυγή θα πρέπει να πραγματοποιηθεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος.

B.5.Η προδικαστική παραπομπή

Η πιο ενδιαφέρουσα περίπτωση ένδικου βοηθήματος στο πλαίσιο της ενωσιακής έννομης τάξης είναι ο θεσμός της προδικαστικής παραπομπής, ήτοι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να εκδίδει προδικαστικές αποφάσεις. Η βάση αυτής είναι πως ως το μοναδικό δικαιοδοτικό όργανο της Ε.Ε *«το Δικαστήριο συνεργάζεται με το σύνολο των δικαιοδοτικών οργάνων των κρατών μελών, τα οποία είναι τα κοινά δικαστήρια όσον αφορά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης»* (https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/el/).

Η ως άνω αρμοδιότητα έχει διττό σκοπό. Αφενός μεν αυτόν της ασφάλειας δικαίου που πηγάζει από την ανάγκη για ενιαία και ομοιόμορφη εφαρμογή του υπερεθνικού δικαίου, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η ίση μεταχείριση των διοικουμένων, ξεπερνώντας με αυτόν τον τρόπο τον σκόπελο έκδοσης αντίθετων αποφάσεων λόγω της διαφορετικής εφαρμογής των αυτού από τους εθνικούς δικαστές. Αφετέρου δε αυτόν της υποβοήθειας στους δικαστές των κρατών μελών, οι οποίοι κάποιες φορές αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στην ερμηνεία του δικαίου, με αποτέλεσμα να χρειάζονται μια χείρα βοήθειας στην επίλυση της υπόθεσης που κρίνεται ενώπιόν τους. Έχουμε να κάνουμε δηλαδή με μια μορφή *«θεσμοθετημένου διαλόγου»* μεταξύ δύο δικαστών, του ενωσιακού και του εθνικού (Σαχπεκίδου 2011, σ.620-621).

B.5.α.Το παραδεκτό της προδικαστικής παραπομπής

Το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ ορίζει πως «*Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις: α) επί ερμηνείας των Συνθηκών, β) επί του κύρους και της ερμηνείας των πράξεων των θεσμικών ή λοιπών οργανισμών της Ένωσης.*

Δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει τέτοιο ζήτημα, δύναται, αν κρίνει ότι η απόφαση επί του ζητήματος είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του απόφασης να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο και για να αποφανθεί επ' αυτού.

Δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει τέτοιο ζήτημα σε εκκρεμή υπόθεση και του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, οφείλει να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο» .

Συνεπώς ο θεσμοθετημένος διάλογος μεταξύ δύο δικαστών, του ενωσιακού και του εθνικού, λαμβάνει χώρα εντός των αυστηρών πλαισίων που τίθενται από την ανωτέρω διάταξη.

B.5.α.i.Το δικαστήριο του κράτους μέλους

Το Δικαστήριο που μπορεί να υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα πρέπει να είναι Δικαστήριο κράτους μέλους. Ειδικότερα αυτό θα πρέπει να έχει ιδρυθεί βάσει Νόμου και να μην έχει στοιχεία προσωρινότητας, αλλά αντιθέτως να περιλαμβάνεται στα μόνιμα Δικαστήρια της εκάστοτε χώρας. Επίσης θα πρέπει αναγκαίο στοιχείο του τελευταίου είναι η ανεξάρτητη λειτουργία του. Τέλος οι αποφάσεις του θα πρέπει να αναπτύσσουν δεσμευτική ισχύ (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114552>). Αυτονόητο είναι πως το ερωτόν Δικαστήριο θα πρέπει να έχει την έδρα του σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι σε οποιοδήποτε τρίτο κράτος.

B.5.α.ii.Το είδος της υπόθεσης

Όπως έχει αναφερθεί ήδη ανωτέρω η προδικαστική παραπομπή αποτελεί έναν ιδιότυπο διάλογο μεταξύ δύο δικαστών, του εθνικού και του ενωσιακού. Όμως η έναρξη του διαλόγου προϋποθέτει την ύπαρξη εκκρεμούς υποθέσεως ενώπιον του

εθνικού Δικαστηρίου. Συνεπώς δεν δύναται το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης να απαντά επί υποθετικών ερωτημάτων, αλλά μόνο επί διαφορών που εξετάζονται στο πλαίσιο ήδη ανοιχθείσας δίκης. Σε διαφορετική περίπτωση θα υποβαθμιζέτο ο ρόλος του, καθώς αυτομάτως θα μετατρέπετο σε ένα θεσμικό όργανο με ακαδημαϊκό χαρακτήρα που θα έδινε απαντήσεις για ανύπαρκτες υποθέσεις (Σαχπεκίδου 2011,σ.626).

B.5.α.iii.Αντικείμενο ερωτήματος

Το αντικείμενο του ερωτήματος ορίζεται περιοριστικά στην διάταξη του άρθρου 267 και πρέπει να αφορά αποκλειστικά και μόνο στην ερμηνεία των Συνθηκών και στο κύρος και την ερμηνεία πράξεων οργάνων. Η απαρίθμηση του προαναφερόμενου άρθρου είναι περιοριστική και όχι ενδεικτική. Κατά συνέπεια το Δικαστήριο δεν δύναται να αποφανθεί για ζητήματα πέραν από αυτά που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα είτε με την ερμηνεία του πρωτογενούς δικαίου (Συνθήκες) είτε με την ερμηνεία και το κύρος του παράγωγου δικαίου (Κανονισμοί, Οδηγίες, Αποφάσεις) και προφανώς όχι για θέματα σχετικά με το κύρος του εθνικού δικαίου ή την εναρμόνιση του εθνικού με το κοινοτικό δίκαιο, αλλά και με τα πραγματικά περιστατικά της εκάστοτε εκκρεμούς υπόθεσης (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114552>).

Ως ερμηνεία δικαίου θεωρείται «η αποσαφήνιση του ορθού τρόπου εφαρμογή του κρίσιμου κανόνα ενωσιακού δικαίου από τον εθνικό δικαστή, προκειμένου αυτός να εκδόσει την απόφαση του» (Σαχπεκίδου 2011, σ.635). Αντίθετα ο έλεγχος κύρους,ο οποίος συναντάται αποκλειστικά και μόνο στο δευτερογενές δίκαιο, έχει να κάνει με «έλεγχο νομιμότητας κάθε είδους πράξεων των θεσμικών οργάνων εφόσον οι επίμαχες πράξεις παράγουν έννομα αποτελέσματα» (Σαχπεκίδου 2011,σ.637). Σε κάθε περίπτωση ουδέποτε μπορεί να τεθεί εν αμφιβόλω το κύρος των Συνθηκών της Ένωσης και τούτο διότι αφ' ης στιγμής κρίνεται η νομιμότητα του παράγωγου δικαίου, ήτοι η εναρμόνιση του με ιεραρχικά ανώτερους κανόνες, οι τελευταίοι δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο αμφισβήτησης (Καλαβρός-Γεωργόπουλος,2010,σελ.297).

B.5.β.Η υποχρέωση και η δυνατότητα παραπομπής

Εκτός από το είδος του ερωτήματος που αποτελεί το αντικείμενο του προδικαστικού διαλόγου μεταξύ των δύο δικαστών, ένα άλλο ζήτημα που χρήζει επιμέρους διευκρίνισης είναι η υποχρέωση ή μη του εθνικού δικαστή να θέσει ερώτημα προς τον δικαστή του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εν αρχή η ίδια η διάταξη του άρθρου κάνει σαφή διάκριση μεταξύ υποχρέωσης και διακριτικής ευχέρειας του εθνικού Δικαστηρίου, ορίζοντας πως υποχρέωση θέσης προδικαστικού ερωτήματος υφίσταται μόνο όταν η απόφαση αυτού δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα, ήτοι δεν προσβάλλεται ενώπιον ιεραρχικά ανώτερου Δικαστηρίου.

Ως προς το ποιου Δικαστηρίου η απόφαση δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα είναι ζήτημα που άπτεται του εσωτερικού δικαίου εκάστου κράτους μέλους. Το ότι αυτό ισχύει συνήθως για τις αποφάσεις ανωτάτων Δικαστηρίων (όπως λόγω χάρη στην ελληνική έννομη τάξη του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου του Αρείου Πάγου), δεν σημαίνει ότι ισχύει αποκλειστικά για αυτές, καθώς ανάλογη ρύθμιση ενδεχομένως μπορεί να υφίσταται και για αποφάσεις κατώτερων Δικαστηρίων για υποθέσεις με αντικείμενο μικρής αξίας.

Στην ως άνω υποχρέωση βέβαια υπάρχει η εξαίρεση για τις περιπτώσεις *acte clair*, δηλαδή για τις περιπτώσεις στην οποία η ερμηνεία μιας διάταξης είναι τόσο σαφής που δεν χρήζει επιπλέον διευκρίνησεως (<https://leidenlawblog.nl/articles/shining-a-light-on-the-acte-clair>). Άλλη μια περίπτωση κάμψης της προεκτεθείσας υποχρέωσης είναι όταν επί του αυτού θέματος έχει απαντήσει ήδη το Δικαστήριο σε άλλη υπόθεση (Καλαβρός-Γεωργόπουλος, 2010, σελ. 299).

Όμως στην περίπτωση που εγείρεται ζήτημα σχετικά με το κύρος μιας πράξης τότε το εθνικό Δικαστήριο υποχρεούται επίσης να θέσει προδικαστικό ερώτημα και τούτο διότι αυτό (το εθνικό Δικαστήριο) μπορεί να αποφανθεί ότι μια διάταξη είναι έγκυρη, αλλά ουδέποτε μπορεί να κρίνει την ακυρότητα αυτής, καθώς η συγκεκριμένη δυνατότητα εμπίπτει μόνο στις αρμοδιότητες του ευρωπαϊκού ομόλογου του (https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/58885/Preliminary_References_under_EU_Law.pdf?sequence=1).

B.5.γ. Τρόπος άσκησης

Ως έχει ήδη επισημανθεί μια από τις προϋποθέσεις του παραδεκτού της προδικαστικής παραπομπής είναι η ύπαρξη εκκρεμούς υποθέσεως ενώπιον των εθνικού δικαστηρίου. Συνεπώς για να ασκηθεί προδικαστική παραπομπή χρειάζεται απόφαση του τελευταίου. Στην απόφαση αυτή πρέπει να διατυπώνεται με σαφήνεια ποιο είναι το ερώτημα ή τα ερωτήματα που χρήζουν απάντησης (Κανελλόπουλος, 2010, σελ. 434). Το περιεχόμενο του ερωτήματος καθορίζεται αυστηρά από τον εθνικό δικαστή, το ζήτημα όμως που συνθέτει την ουσία του ερωτήματος και τίθεται επί τάπητος είτε θα ληφθεί αυτεπάγγελα υπόψη από τον τελευταίο είτε θα έλθει στο προσκήνιο μερίμνη των διαδίκων, οι οποίοι όμως δεν έχουν λόγο στον τρόπο που θα διατυπωθεί αυτό.

B.5.δ. Απόφαση Δικαστηρίου

Το Δικαστήριο επί της προδικαστικής παραπομπής απαντά εκδίδοντας απόφαση. Θα πρέπει να τονιστεί ότι η απόφαση αυτή αφορά αποκλειστικά και μόνο το ερώτημα που τέθηκε και όχι την ουσία της υπόθεσης, η οποία εξακολουθεί και εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, το οποίο είναι και αυτό που θα εκδόσει και την τελική απόφαση. Έχουμε να κάνουμε δηλαδή με δύο διαφορετικές αποφάσεις, η μία σε ενωσιακό επίπεδο και η άλλη σε εθνικό.

Το ζήτημα το οποίο ευλόγως τίθεται είναι κατά πόσο εθνικός δικαστής δεσμεύεται από την απόφαση του Δικαστηρίου. Η απάντηση δεν μπορεί να είναι παρά καταφατική. Αρμοδιότητα του Δικαστηρίου όπως προκύπτει και από το γράμμα των διατάξεων της Συνθήκης είναι να εκδίδει αποφάσεις και όχι να γνωμοδοτεί απλά (https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/el/). Έτσι κατά λογικό επακόλουθο το ερωτόν δικαστήριο δεσμεύεται από την ερμηνεία που εδόθη στα πλαίσια της παραπομπής και θα πρέπει να την εντάξει στη μείζονα πρόταση του δικανικού του συλλογισμού (Κανελλόπουλος, 2010, σελ. 437).

Όπως όμως έχει ήδη αναφερθεί, στόχος της προδικαστικής αρμοδιότητας του ενωσιακού δικαστή δεν είναι μόνο να τείνει χείρα βοήθειας προς τον εθνικό συνάδελφο του, αλλά παράλληλα και η εξασφάλιση της ενιαίας εφαρμογής του δικαίου της Ε.Ε. Ο σκοπός αυτός θα εν τοις πράγμασι θα ματαιωνόταν αν η απόφαση

δεν ανέπτυξε γενική δεσμευτικότητα και για τα υπόλοιπα δικαστήρια των κρατών μελών, ώστε σε περίπτωση που ανακύψει ενώπιον τους ίδιο ζήτημα, να ακολουθήσουν την προηγουμένως εκδοθείσα απόφαση και να μην ερμηνεύσουν ή εφαρμόσουν διαφορετικά τον ίδιο κανόνα δικαίου (*Σαχπεκίδου 2011,σελ.646*).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει μια διάκριση στις αποφάσεις που αποφαίνονται για την ερμηνεία ενός κανόνα δικαίου και σε αυτές που κρίνουν το κύρος μιας πράξης. Στις πρώτες η δεσμευτικότητα αφορά υποθέσεις που αφορούν τα ίδια ακριβώς πραγματικά περιστατικά. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως σε περίπτωση που μελλοντικά ένα εθνικό Δικαστήριο κρίνει ότι η υπόθεση που έχει εισαχθεί ενώπιον του είναι διαφορετική δεν εμποδίζεται να απευθύνει εκ νέου ερώτημα προς το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (*Lenz,1994,σελ.403*).

Στις δεύτερες αν μια πράξη κριθεί άκυρη, η απόφαση που την κρίνει, αναπτύσσει καθολική δεσμευτικότητα έναντι όλων, καθώς δεν είναι δυνατό μια πράξη που έχει κριθεί άκυρη να θεωρηθεί έγκυρη από άλλο εθνικό Δικαστήριο και να τύχει εφαρμογής. Βέβαια εφόσον η πράξη που το κύρος της αμφισβητείται για συγκεκριμένους λόγους κριθεί καθόλα έγκυρη στο πλαίσιο που έχει οριοθετηθεί από το ερώτημα, η κρίση περί μη ακυρότητας της, δεν εμποδίζει την εκ νέου διατύπωση προδικαστικού ερωτήματος από ίδιο ή άλλο εθνικό Δικαστήριο σχετικά με το κύρος της για διαφορετικούς όμως λόγους (*Πιλιόκος,2018,σελ.295*).

Γ.Τα Δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πριν περάσουμε στην ανάλυση για το πώς διαμορφώνεται η έννομη προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη στην πράξη θα πρέπει να παρουσιάσουμε κάποια στοιχεία για το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

Γ.1.α.Η οργάνωση

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) ιδρύθηκε το έτος 1952 με τη Συνθήκη των Παρισίων ως όργανο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα(ΕΚΑΧ) με έδρα το Λουξεμβούργο, ενώ το 1957 με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας(ΕΟΚ) και Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) εγκαθιδρύθηκε ως το κοινό όργανο των τριών Κοινοτήτων (*Κανελλόπουλος 2010,σελ.182*). Όπως συνέβη και με την ίδια την Κοινότητα, η

μορφή του Δικαστηρίου δεν έμεινε σταθερή στο πέρασμα του χρόνου, αλλά διήλθε από διάφορα στάδια εξέλιξης.

Η εξέλιξη αυτή είχε ως βάση τις εξαρχές καινοτόμες και υψηλού νομικού επιπέδου αποφάσεις του, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την συσσώρευση ενός μεγάλου αριθμού προσφυγών του, ενώπιον γεγονός «*το οποίο έθετε σε κίνδυνο μια σταθερή και θεμελιώδη επιδίωξη σε δικονομικό επίπεδο, την απονομή ορθής δικαιοσύνης εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος*» (Καλαβρός, 2010, σελ. 146). Συνεπώς το πρώτο μέτρο αντιμετώπισης του προβλήματος ήταν η πρόβλεψη μέσω της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και εν τέλει η ίδρυση δύο χρόνια αργότερα του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΠΕΚ) προκειμένου να επικουρεί το ΔΕΚ στην εκδίκαση κάποιων υποθέσεων συγκεκριμένων κατηγοριών (Κανελλόπουλος 2010, σελ. 183).

Ο ρόλος του ΠΕΚ αναβαθμίστηκε ιδιαιτέρως με τη Συνθήκη της Νίκαιας «*μέσω της διεύρυνσης αλλά και εμβάθυνσης των αρμοδιοτήτων του*» (Καλαβρός 2010, σελ. 147), καθώς κατέστη αποκλειστικά ως δικαστήριο ουσίας. Το Δικαστήριο έχει λάβει την τωρινή του μορφή ως ΔΕΕ με την συνθήκη της Λισαβόνας, περιλαμβάνοντας το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο (πρώην ΠΕΚ) και τα Ειδικευμένα Δικαστήρια και είναι δε υπεύθυνο για την τήρηση του δικαίου τόσο κατά την εφαρμογή όσο και κατά την ερμηνεία των Συνθηκών.

Γ.1.β. Το είδος των υποθέσεων κάθε Δικαστηρίου

Γ.1.β.ι. Το Δικαστήριο

Το Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να εκδικάζει τόσο ευθείες όσο και έμμεσες προσφυγές. Ειδικότερα στην πρώτη κατηγορία προσφυγών ανήκουν οι προσφυγές που στρέφονται κατά κρατών-μελών, αλλά και κάποιες μόνο προσφυγές για ακύρωση ή για παράλειψη, καθώς το μεγαλύτερο μέρος ανήκει στο Γενικό Δικαστήριο.

Ειδικότερα το Δικαστήριο επιλαμβάνεται των προσφυγών με προσφεύγον κράτος μέλος ή κάποιο θεσμικό όργανο που βάλουν κατά πράξεων ή παραλείψεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή του Συμβουλίου μεμονωμένα, όπως επίσης και σε περιπτώσεις που τα δύο αυτά θεσμικά όργανα λαμβάνουν από κοινού αποφάσεις. Ομοίως εισάγονται ενώπιον του Δικαστηρίου υποθέσεις με προσφεύγον ένα θεσμικό όργανο για πράξη ή παράλειψη της Επιτροπής, καθώς και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής

Τράπεζας. Επιπροσθέτως το Δικαστήριο είναι το όργανο ενώπιον του οποίου υποβάλλονται τα προδικαστικά ερωτήματα των Δικαστηρίων των κρατών μελών. Τέλος αυτό δύναται να δικάσει και ως δευτεροβάθμιο Δικαστήριο, καθώς είναι αρμόδιο για την εκδίκαση κάθε αίτησης αναίρεσης που ασκείται κατά απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/12/competences-of-the-court-of-justice-of-the-european-union>).

Γ.1.β.ii. Το Γενικό Δικαστήριο

Τούτων λεχθέντων το Γενικό Δικαστήριο έχει αρμοδιότητα να δικάσει όλες τις άλλες προσφυγές, ήτοι προσφυγές ακύρωσης ή προσφυγές για παράλειψη οργάνων που ασκούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όπως επίσης και προσφυγές που έχουν ως προσφεύγοντα κράτη μέλη και στρέφονται κατά της Επιτροπής. Συν τοις άλλοις σε περίπτωση που προκληθεί ζημία από οποιοδήποτε όργανο της Ένωσης, η αποζημίωση στον ζημιωθέντα καθορίζεται με απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου. Τέλος ενώπιον του αυτού Δικαστηρίου εισάγονται και υποθέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των οργάνων της και ατόμων που απασχολούνται σε θέσεις εντός τους (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/12/competences-of-the-court-of-justice-of-the-european-union>).

Δ. Η δικαστική προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη στην πράξη

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε εκτενής ανάλυση των ένδικων βοηθημάτων που αποτελούν το πλέγμα της έννομης προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κυρίως ως προς το πότε ασκούνται αυτά και τα ποια αποτελέσματα επιφέρουν. Η ως άνω απαρίθμηση όμως δεν αρκεί για να αποκτήσει κάποιος μια πλήρη εικόνα για τον τρόπο που λειτουργεί η δικαστική προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη. Αντιθέτως χρειάζεται επιπλέον παρουσίαση στατιστικών στοιχείων σχετικά με το είδος των ένδικων βοηθημάτων που ασκούνται στην πράξη ενώπιον του Δικαστηρίου της Ένωσης.

Τα στοιχεία που θα παρατεθούν ευθύς ακολούθως έχουν παρθεί από τις επίσημες ετήσιες εκθέσεις του θεσμικού οργάνου από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, όταν

και αυτές ξεκίνησαν να εκδίδονται. Οι εκθέσεις αυτές είναι ένα πολύτιμο εργαλείο στο χέρια κάθε μελετητή-ερευνητή, καθώς καταγράφουν την πλήρη δικαστική δραστηριότητα κάθε περιόδου. Βέβαια το υποκείμενο στο οποίο απευθύνονται δεν είναι μόνο το επιστημονικό κοινό, αλλά και οι απλοί πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι μέσα από την παρακολούθηση των δικαστικών πεπραγμένων και του πραγματικού έργου που συντελείται σε αυτόν τον τομέα, όχι μόνο διατηρούν αλλά ισχυροποιούν την εμπιστοσύνη τους στην δικαιοσύνη σε ενωσιακό επίπεδο.

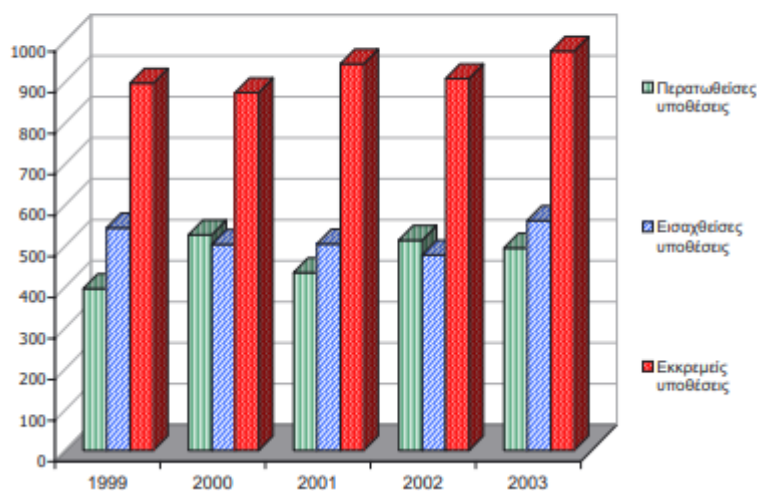
Δ.1.α.Η δραστηριότητα του Δικαστηρίου

Πίνακας Δ.1.α.ι

Δραστηριότητα Δικαστηρίου 1999-2003

Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου

1. Περαιτωθείσες, εισαχθείσες και εκκρεμείς υποθέσεις (1999-2003) ¹

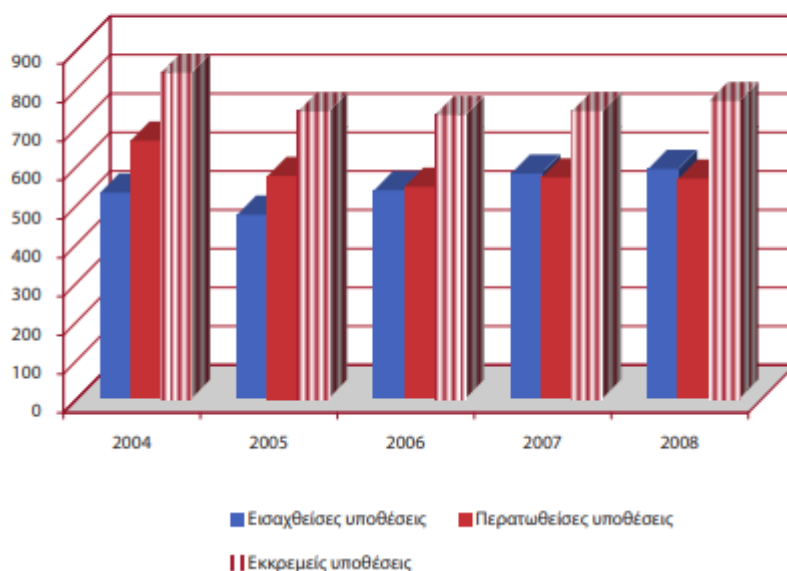
	1999	2000	2001	2002	2003
Περαιτωθείσες υποθέσεις	395	526	434	513	494
Εισαχθείσες υποθέσεις	543	503	504	477	561
Εκκρεμείς υποθέσεις	896	873	943	907	974

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/st03cr_2008-09-30_09-46-21_504.pdf

Πίνακας Δ.1.α.ii

Δραστηριότητα Δικαστηρίου 2004-2008

1. Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου — Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2004-2008) ⁽¹⁾

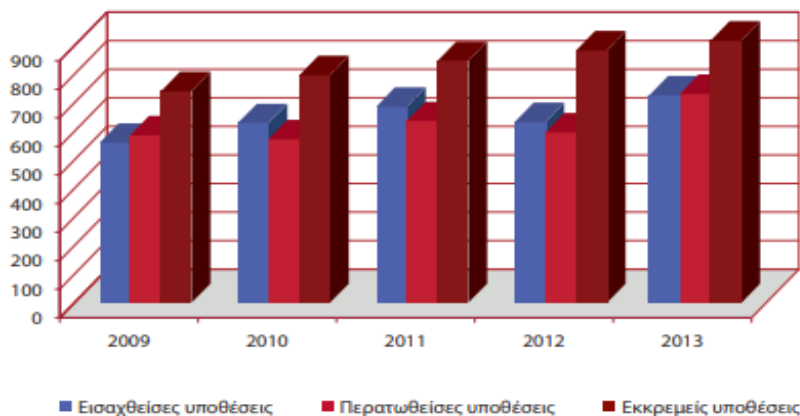
	2004	2005	2006	2007	2008
Εισαχθείσες υποθέσεις	531	474	537	580	592
Περατωθείσες υποθέσεις	665	574	546	570	567
Εκκρεμείς υποθέσεις	840	740	731	741	767

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-03/ra08_el_cj_stat.pdf

Πίνακας Δ.1.α.iii

Δραστηριότητα Δικαστηρίου 2009-2013

1. Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2009-2013) ¹

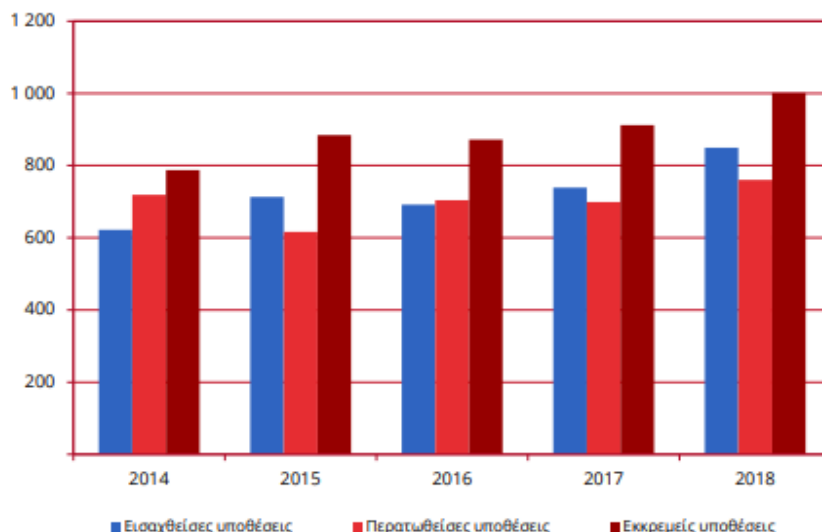
	2009	2010	2011	2012	2013
Εισαχθείσες υποθέσεις	562	631	688	632	699
Περατωθείσες υποθέσεις	588	574	638	595	701
Εκκρεμείς υποθέσεις	742	799	849	886	884

Πηγή: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001elc.pdf>

Πίνακας Δ.1.α.ιv

Δραστηριότητα Δικαστηρίου 2014-2018

I. Γενική δραστηριότητα του Δικαστηρίου — Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2014-2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Εισαχθείσες υποθέσεις	622	713	692	739	849
Περατωθείσες υποθέσεις	719	616	704	699	760
Εκκρεμείς υποθέσεις	787	884	872	912	1 001

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf

Από την παράθεση των πινάκων γίνεται πλήρως κατανοητό πως υπάρχει μια σταθερή ροή εισαγωγής υποθέσεων κάθε χρόνο. Επιπλέον υπάρχει μια συνέχεια και στις υποθέσεις που περατώνονται ανά έτος. Συνεπώς η θεσμοθέτηση όλων των προαναφερόμενων ένδικων βοηθημάτων δεν είναι κενού περιεχομένου, αλλά αυτά ασκούνται πράγματι και ως εκ τούτου η δυνατότητα δικαστικής προστασίας δεν μένει «στα χαρτιά». Μάλιστα τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση στον αριθμό των υποθέσεων που περατώνονται έκαστο έτος, γεγονός που επιβεβαιώνει την προσήλωση των ευρωπαϊών δικαστών στο έργο τους. Βέβαια δεν θα μπορούσαμε να μην σχολιάσουμε πως οι εκκρεμείς υποθέσεις κάθε έτους υπερβαίνουν τόσο τον αριθμό των νεοεισαχθεισών όσο και των αποπερατωθεισών, γεγονός που συνηγορεί ότι ο συνολικός αριθμός υποθέσεων είναι τόσο μεγάλος που παρατηρούνται καθυστερήσεις στο πέρας των υποθέσεων.

Εκτός όμως από τον αριθμό των υποθέσεων που εισάγονται και τον αριθμό των υποθέσεων για τις οποίες εκδίδονται αποφάσεις ετησίως, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η φύση κάθε υπόθεσης, ήτοι το είδος των ενδίκων βοηθημάτων που ασκούνται. Ειδικότερα βάσει των επίσημων στοιχείων που τηρούνται προκύπτουν τα ακόλουθα αποτελέσματα.

Πίνακας Δ.1.α.ν

Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Προδικαστικές παραπομπές	255	224	237	216	210
Ευθείες προσφυγές	214	197	187	204	277
Αιτήσεις αναιρέσεως	68	66	72	46	63
Αιτήσεις αναιρέσεως κατά διατάξεως ασφαλιστικών μέτρων και επί παρεμβάσεως	4	13	7	4	5
Γνωμοδοτήσεις/διασκέμματα		2			1
Ειδικές διαδικασίες	2	1	1	7	5
Σύνολο	543	503	504	477	561
Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	4	4	6	1	7

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/st03cr_2008-09-30_09-46-21_504.pdf

Πίνακας Δ.1.α.νι

Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 2004-2008

	2004	2005	2006	2007	2008
Προδικαστικές παραπομπές	249	221	251	265	288
Ευθείες προσφυγές	219	179	201	221	210
Αιτήσεις αναιρέσεως	52	66	80	79	77
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων και αιτήσεων παρεμβάσεως	6	1	3	8	8
Γνωμοδοτήσεις/διαβουλεύσεις	1				1
Ειδικές διαδικασίες	4	7	2	7	8
Σύνολο	531	474	537	580	592
Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	3	2	1	3	3

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-03/ra08_el_cj_stat.pdf

Πίνακας Δ.1.α.vii

Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Προδικαστικές παραπομπές	302	385	423	404	450
Ευθείες προσφυγές	143	136	81	73	72
Αιτήσεις αναιρέσεως	105	97	162	136	161
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	2	6	13	3	5
Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως	1			1	2
Ειδικές διαδικασίες ²	9	7	9	15	9
Σύνολο	562	631	688	632	699
Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	1	3	3		1

Πηγή: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001elc.pdf>

Πίνακας Δ.1.α.viii

Φύση υποθέσεων Δικαστηρίου 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Προδικαστικές παραπομπές	428	436	470	533	568
Ευθείες προσφυγές	74	48	35	46	63
Αιτήσεις αναιρέσεως	111	206	168	141	193
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως		9	7	6	6
Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως	1	3		1	
Ειδικές διαδικασίες ¹	8	11	12	12	19
Σύνολο	622	713	692	739	849
Αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων	3	2	3	3	6

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf

Από τα ως άνω στοιχεία καθίσταται εμφανές πως το πιο διαδομένο ένδικο βοήθημα είναι η προδικαστική παραπομπή. Και ενώ από την αρχή της χιλιετίας έως και το έτος 2008 τα ερωτήματα των εθνικών δικαστών προς τους ενωσιακούς συναδέλφους τους υπερτερούσαν ελαφρώς αριθμητικά των ασκηθεισών προσφυγών, την τελευταία δεκαετία τα τελευταία φαίνεται να πρωταγωνιστούν καθολικά με ποσοστό άνω του 65%.

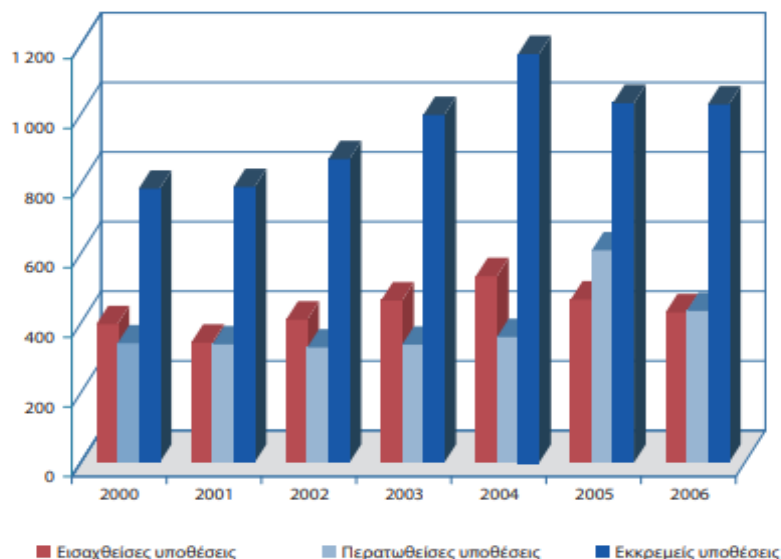
Η εμφατική αυτή επικράτηση αποδεικνύει πέραν πάσης αμφιβολίας την σημασία της συνεργασίας των εθνικών Δικαστηρίων των κρατών μελών με αυτό της Ένωσης ως προς την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαίου και την κρίση περί εγκυρότητας ή μη εκδοθεισών πράξεων. Τούτων λεχθέντων καθίσταται σαφές πως αμφότεροι οι δύο δικαστές, εθνικός και ενωσιακός, είναι φύλακες της κοινοτικής δικαιοσύνης, καθώς μέσω του νομικού διαλόγου στον οποίο προβαίνουν δια των προδικαστικών παραπομπών εξασφαλίζουν την ενιαία εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου. Επιπροσθέτως τα νέα ερωτήματα που ανακύπτουν συνεχώς, αναδεικνύουν ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν είναι στατικό, αλλά εξελίσσεται συνεχώς και για το λόγο αυτό αναφύονται συνεχώς νέα ζητήματα που χρήζουν νομικής επεξεργασίας και αποσαφήνισης.

Δ.1.β.Η δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου

Πίνακας Δ.1.β.ι

Δραστηριότητα Πρωτοδικείου 2000-2006

1. Γενική δραστηριότητα του Πρωτοδικείου — Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2000-2006) ⁽¹⁾

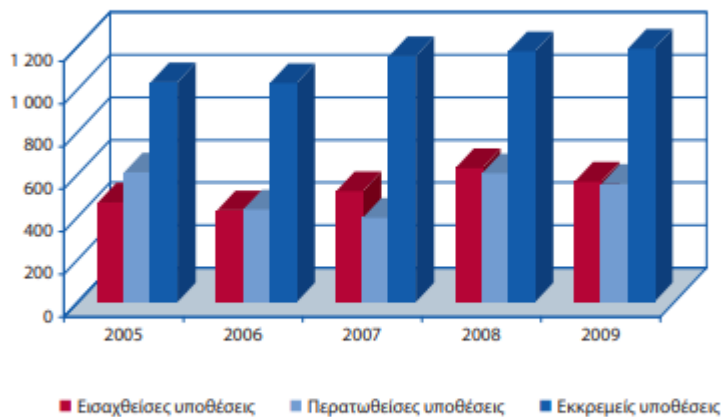
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Εισαχθείσες υποθέσεις	398	345	411	466	536	469	432
Περατωθείσες υποθέσεις	343	340	331	339	361	610	436
Εκκρεμείς υποθέσεις	787	792	872	999	1 174	1 033	1 029

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/06_trib_stat_2008-09-29_13-24-34_513.pdf

Πίνακας Δ.1.β.ii

Δραστηριότητα Γενικού Δικαστηρίου 2005-2009

1. *Γενική δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου — Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2005–2009) ¹*

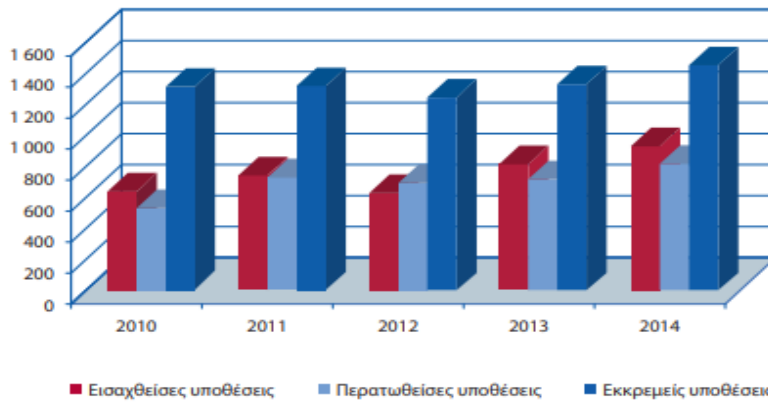
	2005	2006	2007	2008	2009
Εισαχθείσες υποθέσεις	469	432	522	629	568
Περατωθείσες υποθέσεις	610	436	397	605	555
Εκκρεμείς υποθέσεις	1 033	1 029	1 154	1 178	1 191

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/ra09_stat_tribunal_final_el.pdf

Πίνακας Δ.1.β.iii

Δραστηριότητα Γενικού Δικαστηρίου 2010-2014

1. Γενική δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου — Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2010–2014)^{1 2}

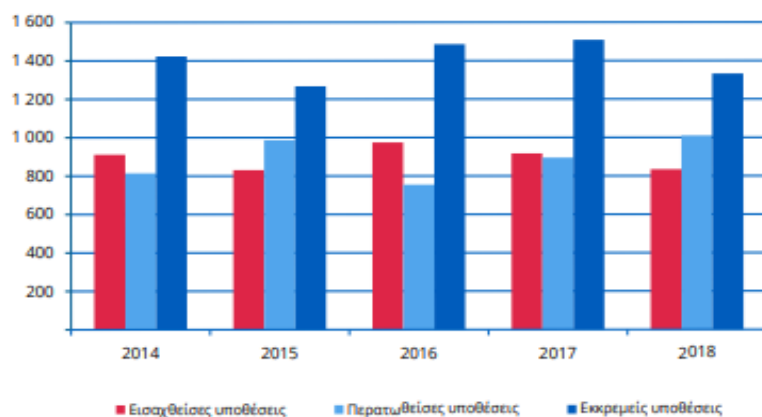
	2010	2011	2012	2013	2014
Εισαχθείσες υποθέσεις	636	722	617	790	912
Περατωθείσες υποθέσεις	527	714	688	702	814
Εκκρεμείς υποθέσεις	1 300	1 308	1 237	1 325	1 423

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-04/el_ecj_annual_report_2014_pr1.pdf

Πίνακας Δ.1.β.ιv

Δραστηριότητα Γενικού Δικαστηρίου 2014-2018

Ι. Γενική δραστηριότητα του Γενικού Δικαστηρίου — Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις (2014-2018) ^{1 2}

	2014	2015	2016	2017	2018
Εισαχθείσες υποθέσεις	912	831	974	917	834
Περατωθείσες υποθέσεις	814	987	755	895	1 009
Εκκρεμείς υποθέσεις	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf

Αντίστοιχα είναι τα αποτελέσματα και όσον αφορά τις υποθέσεις που εισάγονται ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Όπως εμφανίζεται από τα στατιστικά στοιχεία των ετήσιων εκθέσεων, το Γενικό Δικαστήριο επιλαμβάνεται ένα σημαντικό αριθμό υποθέσεων κάθε έτος. Ο αριθμός αυτός μάλιστα τα τελευταία έτη μεγεθύνεται συνεχώς. Ο διαρκώς αυξανόμενος όγκος υποθέσεων συνηγορεί στο ότι όλο και περισσότεροι προσφεύγουν ενώπιον της ενωσιακής δικαιοσύνης προκειμένου διεκδικήσουν δικαιώματα που ενδεχομένως θίγονται.

Πίνακας Δ.1.β.ν

Φύση υποθέσεων Πρωτοδικείου 2000-2006

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Προσφυγή ακυρώσεως	219	134	172	174	199	160	223
Προσφυγή κατά παραλείψεως	6	17	12	13	15	9	4
Αγωγή αποζημιώσεως	17	21	12	24	18	16	8
Αγωγή δυνάμει ρήτηρας διατησίας		8	2	3	8	8	9
Πνευματική ιδιοκτησία	34	37	83	100	110	98	143
Υπαλληλική	111	110	112	124	146	151	1
Αιτήσεις αναιρέσεως							10
Ειδικές διαδικασίες	11	18	18	28	40	27	34
Σύνολο	398	345	411	466	536	469	432

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/06_trib_stat_2008-09-29_13-24-34_513.pdf

Πίνακας Δ.1.β.νι

Φύση υποθέσεων Γενικού Δικαστηρίου 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Προσφυγές ακυρώσεως	160	223	249	269	214
Προσφυγές κατά παραλείψεως	9	4	12	9	7
Αγωγές αποζημιώσεως	16	8	27	15	13
Αγωγές δυνάμει ρήτηρας διατησίας	8	9	8	12	12
Πνευματική ιδιοκτησία	98	143	168	198	207
Υπαλληλικές	151	1	2	2	
Αιτήσεις αναιρέσεως		10	27	37	31
Ειδικές διαδικασίες	27	34	29	87	84
Σύνολο	469	432	522	629	568

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/ra09_stat_tribunal_final_el.pdf

Πίνακας Δ.1.β.vii

Φύση υποθέσεων Γενικού Δικαστηρίου 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Προσφυγές ακυρώσεως	304	341	257	319	423
Προσφυγές κατά παραλείψεως	7	8	8	12	12
Αγωγές αποζημιώσεως	8	16	17	15	39
Αγωγές δυνάμει ρήτρας διαιτησίας	9	5	8	6	14
Διανοητική ιδιοκτησία	207	219	238	293	295
Αιτήσεις αναιρέσεως	23	44	10	57	36
Αναιρέσεις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	1	1	1		
Ειδικές διαδικασίες	77	88	78	88	93
Σύνολο	636	722	617	790	912

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-04/el_ecj_annual_report_2014_pr1.pdf

Πίνακας Δ.1.β.viii

Φύση υποθέσεων Γενικού Δικαστηρίου 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Προσφυγές ακυρώσεως	423	332	297	371	288
Προσφυγές κατά παραλείψεως	12	5	7	8	14
Αγωγές αποζημιώσεως	39	30	19	23	29
Αγωγές δυνάμει ρήτρας διαιτησίας	14	15	10	21	7
Διανοητική ιδιοκτησία	295	302	336	298	301
Υπαλληλικές υποθέσεις			163	86	93
Αιτήσεις αναιρέσεως	36	36	39		
Ειδικές διαδικασίες	93	111	103	110	102
Σύνολο	912	831	974	917	834

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf

Το μεγαλύτερο μέρος των υποθέσεων για τις οποίες διαχρονικά το Γενικό Δικαστήριο καλείται να αποφασίσει είναι προσφυγές ακυρώσεως, με μεγάλη μάλιστα διαφορά από λοιπά ένδικα βοηθήματα. Συνεπώς μέσω αυτών επιτυγχάνεται η τήρηση της αρχής της νομιμότητας στην ενωσιακή έννομη τάξη. Παρατηρείται ακόμα πως οι προσφυγές κατά παραλείψεως ανέκαθεν υπολείπονται κατά πολύ των προσφυγών ακύρωσης. Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα πως τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σπανίως παραλείπουν να δράσουν. Αντιθέτως εκδίδουν πράξεις,

οι οποίες όμως ουδόλως διαφεύγουν του δικαστικού ελέγχου, καθώς ενδεχομένως να φέρουν ελαττώματα είτε ως προς τον τρόπο που εκδόθηκαν είτε ως προς το περιεχόμενό τους, όπως αναλύθηκε εκτενώς σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Δ.1.γ. Η Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας του Δικαστηρίου

Πίνακας Δ.1.γ.ι

Εξέλιξη δραστηριότητας του Δικαστηρίου 1952-2018

XX. Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας (1952-2018) — Εισαχθείσες υποθέσεις και εκδοθείσες αποφάσεις ή γνωμοδοτήσεις

Έτος	Εισαχθείσες υποθέσεις ¹						Αποφάσεις/Γνωμοδοτήσεις ²
	Προδικαστικές παραπομπές	Ευθείες προσφυγές	Αιτήσεις αναίρεσιως	Αναίρεσις κατά διατάξεων επί αιτήσεων ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεων παρεμβάσεως	Αιτήσεις γνωμοδοτήσεως	Σύνολο	
1953		4				4	
1954		10				10	2
1955		9				9	4
1956		11				11	6
1957		19				19	4
1958		43				43	10
1959		46			1	47	13
1960		22			1	23	18
1961	1	24			1	26	11
1962	5	30				35	20
1963	6	99				105	17
1964	6	49				55	31
1965	7	55				62	52
1966	1	30				31	24
1967	23	14				37	24
1968	9	24				33	27
1969	17	60				77	30
1970	32	47				79	64
1971	37	59				96	60
1972	40	42				82	61
1973	61	131				192	80
1974	39	63				102	63
1975	69	61			1	131	78
1976	75	51			1	127	88
1977	84	74				158	100
1978	123	146			1	270	97
1979	106	1 218				1 324	138

1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235

2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
2017	533	46	141	6	1	727	3	466
2018	568	63	193	6		830	6	462
Σύνολο	10 717	9 093	2 397	134	27	22 368	373	11 952

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf

Δ.1.δ.Η Γενική εξέλιξη της δικαιοδοτικής δραστηριότητας του Πρωτοδικείου/Γενικού Δικαστηρίου

Πίνακας Δ.1.δ.ι

Εξέλιξη δραστηριότητας Πρωτοδικείου/Γενικού Δικαστηρίου 1989-2018

Διάφορα — Γενική εξέλιξη (1989–2018) Εισαχθείσες, περατωθείσες, εκκρεμείς υποθέσεις

	Εισαχθείσες υποθέσεις ¹	Περατωθείσες υποθέσεις ²	Εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
2013	790	702	1 325
2014	912	814	1 423
2015	831	987	1 267
2016	974	755	1 486
2017	917	895	1 508
2018	834	1 009	1 333
Σύνολο	15 208	13 875	

Πηγή: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf

Τα ως άνω στατιστικά στοιχεία δίνουν μια πλήρη ιστορικά εικόνα της εξέλιξης της δικαιοδοτικής δραστηριότητας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και εν συνεχεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Από μια απλή παρατήρηση των στοιχείων που παρατίθενται

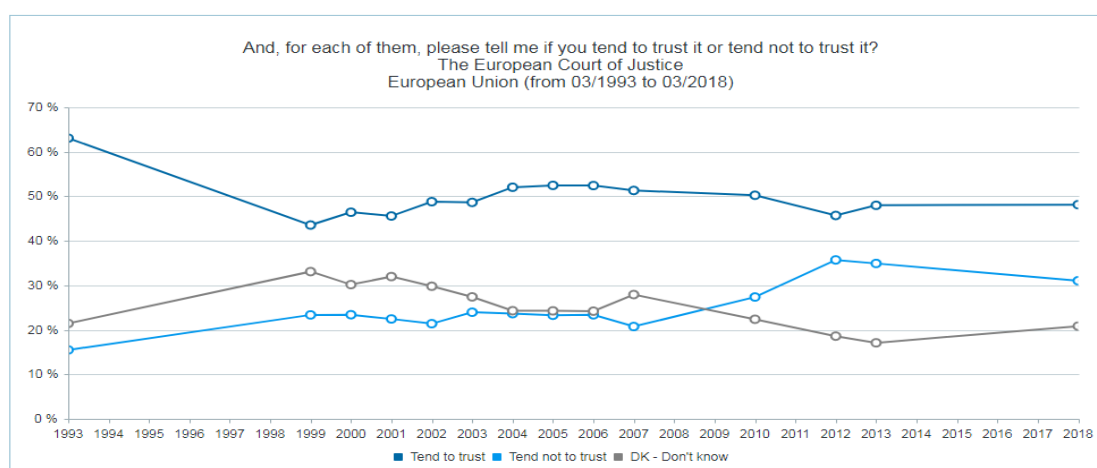
προκύπτει πως από το έτος 1953 έως και το έτος 2018 έχουν εισαχθεί συνολικά τριάντα επτά χιλιάδες πεντακίσιες εβδομήντα έξι (37.576) υποθέσεις σε Δικαστήριο και Γενικό Δικαστήριο, αριθμός που υποδηλώνει πως η προσφυγή στην δικαιοσύνη και η αναζήτηση δικαστικής προστασίας στους κόλπους της Ευρώπης δεν είναι σπάνιο φαινόμενο, αλλά αντιθέτως σύνηθες. Τα τελευταία έτη δε έχει παρατηρείται αύξηση τόσο των υποθέσεων που εισάγονται προς συζήτηση όσο και των αποφάσεων που εκδίδονται. Με αυτόν τον τρόπο το θεσμικό όργανο του Δικαστηρίου έχει αναχθεί στον απόλυτο θεματοφύλακα του δικαίου εντός της Ένωσης.

Ε.Η εμπιστοσύνη στη Δικαιοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο μεγάλος αριθμός υποθέσεων που συζητούνται ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αρκεί για να συναχθεί στο συμπέρασμα περί πραγματικής απονομής δικαιοσύνης και έννομης προστασίας. Κομβικής σημασίας είναι η ποιότητα των αποφάσεων του. Επειδή όμως δεν υπάρχει κάποια μονάδα μέτρησης και καταγραφής της ποιότητας των αποφάσεων που εκδίδονται, θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το ως άνω ζήτημα μέσω της εμπιστοσύνης που δείχνουν στο Δικαστήριο οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς αυτή αντικατοπτρίζει το κατά πόσο η κοινή γνώμη είναι θετικά ή αρνητικά διακείμενη απέναντι σε αυτό και εν γένει στο έργο του.

Διάγραμμα Ε.1

Η εμπιστοσύνη στο Δ.Ε.Ε περίοδος 1993-2018

Πηγή:<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/chartType/lineChart/themeKy/9/groupKy/28/savFile/880>

Από το ως άνω γράφημα συνάγεται πως η πλειοψηφία των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει διαμορφώσει θετική άποψη για το Δικαστήριο αφού οι μισοί από τους ερωτηθέντες πολίτες τείνουν να το εμπιστεύονται. Το κλίμα εμπιστοσύνης προς το μοναδικό θεσμικό όργανο απονομής δικαιοσύνης δεν είναι περιστασιακό, αλλά έχει παγιωθεί στη συνείδηση των πολιτών. Μάλιστα από το 1993 έως και σήμερα, το ποσοστό αυτό διατηρείται, με κάποιες αυξομειώσεις βέβαια, στα ίδια επίπεδα. Άξιο αναφοράς είναι πως έως και πρόσφατα, η δεύτερη πιο δημοφιλής απάντηση ήταν το «δεν γνωρίζω», με την απάντηση του «δεν έχουμε εμπιστοσύνη στο θεσμικό όργανο του Δικαστηρίου» να έρχεται τελευταία, κάτι το οποίο βέβαια έχει αλλάξει την τελευταία δεκαετία, υπολειπόμενη και πάλι όμως κατά πολύ της πρώτης πρωτοπόρου απάντησης.

ΣΤ.Γενικά συμπεράσματα - Επίλογος

Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας αποτελεί ένα κομβικό σημείο στην παγκόσμια ιστορία. Από το έτος 1957 έως και σήμερα, ήτοι επί 62 συναπτά έτη, στην ευρωπαϊκή ήπειρο, η οποία αποτελούσε κατ' εξοχήν πεδίο συγκρούσεων, κυριαρχεί η αρμονική συνύπαρξη των λαών. Η παγιωθείσα πλέον ειρηνική κατάσταση είναι επίτευγμα αποκλειστικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς μέσω των Ιδρυτικών Συνθηκών δημιουργήθηκε ένα πλέγμα εννόμων σχέσεων προκειμένου να υπηρετήσουν τους τεθέντες στόχους της.

Όμως είναι πράγματι αμφίβολο αν η επιτυχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα ήταν η ίδια αν δεν υπήρχε η πρόβλεψη για ένα σύστημα έννομης προστασίας ούτως ώστε όλες οι αναφερόμενες διαφορές μεταξύ κρατών, ιδιωτών και θεσμικών οργάνων να επιλύονται αποκλειστικά και μόνο δια της δικαστικής οδού. Παράλληλα μέσα από το σύστημα ενδίκων βοηθημάτων επιτυγχάνεται τόσο ο έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων των οργάνων όσο και ερμηνείας του πρωτογενούς και του παράγωγου προκειμένου αυτό να εφαρμόζεται ενιαία σε όλα κράτη μέλη στο πλαίσιο της ορθής και άνευ διακρίσεων απονομής δικαιοσύνης.

Οι διαφορετικές υποθέσεις που εισάγονται κάθε έτος στα Δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδεικνύουν ότι η έννομη προστασία στην ενωσιακή έννομη τάξη δεν είναι ένα θεωρητικό ζήτημα για ανάλυση σε ακαδημαϊκό επίπεδο ή για συζητήσεις μεταξύ νομικών, αλλά αποτελεί ένα αναπόσπαστο στοιχείο του συστήματος της δικαιοσύνης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών της Ένωσης να έχουν διαμορφώσει θετική άποψη για τη λειτουργία των Δικαστηρίων, έχοντας εμπιστοσύνη στην απονομή της δικαιοσύνης και εν γένει στην δικαστική προστασία που απολαμβάνουν η οποία είναι από τους βασικούς άξονες του κράτους δικαίου. Συνεπώς παρά το γεγονός ότι χαρακτηριστικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η πολυπλοκότητα των σχέσεων που αναπτύσσονται εντός της, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα να ανακύπτουν συνεχώς ένδικες διαφορές, το σύστημα απονομής δικαιοσύνης είναι διαστρωμένο με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να επέρχεται επίλυση των διαφορών αυτών. Με αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνεται η απόφαση του Δικαστηρίου, η οποία χαρακτήρισε την Κοινότητα ως μια κοινότητα δικαίου.

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Γ.Ε. Καλαβρός, Θ. Γεωργόπουλος, 2017, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Θεσμικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Π. Κανελλόπουλος, 2010, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Α. Πλιάκος, 2018, *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Ευγενία Σαχπεκίδου, 2011, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Β. Τζώρτζη, 2018, *Το Κράτος Δικαίου και η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στην ενωσιακή έννομη τάξη στο Η αρχή του κράτους δικαίου στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Rafael Leal Arcas, 2014, *Essential elements of the rule of law concept in the EU*, School of Law Legal Studies Research Paper n.180/2014
- Graham Greenleaf, Giverna Peruginelli, 2012, *A comprehensive free access legal information for Europe*, University of New South Wales Faculty of Law Research Series
- David Chalmers, Gareth Davies, Giorgio Monti, 2019, *European Union Law*, Cambridge University Press
- Inga Dauksiene, Arvydas Budnikas, 2014, *Has the action for failure to act in th European Union lost its purpose? Baltic Journal of Law and Politics 7:2 (2014) : 209-226*
- Carl Otto Lenz, 1994, *The role and mechanism of the preliminary ruling procedure*, Fordham International Law Journal

Διαδικτυακοί τόποι/Ιστοσελίδες

- https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12016M003>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12016E002>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61983CJ0294&from=EN>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61997CJ0387&from=FR>
<http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=eu/ecj/2009/62007CJ0445ELNOT.html>
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CJ0312&from=EN>
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI\(2018\)630333_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630333/EPRS_BRI(2018)630333_EN.pdf)
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61996TJ0220_SUM&from=IT
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61980CJ0256&from=FR>
https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/el/
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114552>
<https://leidenlawblog.nl/articles/shining-a-light-on-the-acte-clair>
https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/58885/Preliminary_References_under_EU_Law.pdf?sequence=1
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/12/competences-of-the-court-of-justice-of-the-european-union>
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/st03cr_2008-09-30_09-46-21_504.pdf
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-03/ra08_el_cj_stat.pdf
<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001elc.pdf>
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/06_trib_stat_2008-09-29_13-24-34_513.pdf
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/ra09_stat_tribunal_final_el.pdf
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2015-04/el_ecj_annual_report_2014_pr1.pdf
https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-05/_ra_2018_el.pdf
<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/chartType/lineChart//themeKy/9/groupKy/28/savFile/880>

(Ημερομηνία τελευταίας προσπέλασης απάντων 13 Σεπτεμβρίου 2019)